

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA SANAT DALI

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN A.
3595 ENVANTER NUMARALI ŞEHNAME-İ SELİM HAN
MİNYATÜRLERİNDE FİGÜR ANLAYIŞI

SİNEM DURMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doç. RUHİ KONAK

2022

KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Sinem DURMAZ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN A. 3595 ENVANTER NUMARALI ŞEHNAME-İ SELİM HAN MİNYATÜRLERİNDE FİĞÜR ANLAYIŞI

SİNEM DURMAZ

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA SANAT DALI
DANIŞMAN: DOÇ. RUHİ KONAK

Topkapı Sarayı Müzesi III.Ahmed kitaplığına (3595) kayıtlı olan Şehname-i Selim Han el yazması Seyyid Lokman tarafından Farsça ve manzum olarak yazılmıştır. El yazmasının konusu Sultan II.Selim'in cülusundan ölümüne kadar geçen olaylardır. Eserde 44 adet minyatür bulunmaktadır. Tasvirlenen minyatürlerin Nakkaş Osman ve Nakkaş Ali'nin olduğu bir ekip tarafından yapıldığı bilinmektedir. Ancak el yazmasında sanatçısı belli olmayan minyatürler bulunmaktadır. Bu bağlamda minyatürlerdeki figürler incelenerek farklı sanatçı üsluplarının belirlenmesi önem taşımaktadır. Selim Han el yazması içerisinde figürlerle tasvir edilen minyatürler incelendiğinde üslup farklılıklarının ayrımları gruplara ayrılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Tez çalışmasında Şehname-i Selim Han el yazmasında yer alan minyatürlerde bulunan figürlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Minyatür, Figür, El yazması

2022, 92 Sayfa

ABSTRACT**MSC THESIS****FIGURE INTERPRETATION IN THE ŞEHNAME-İ SELİM HAN
MINIATURES WITH INVENTORY NUMBER A. 3595, WHICH IS IN THE
LIBRARY OF THE TOPKAPI PALACE MUSEUM****SINEM DURMAZ****KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE****ART AND DESIGN DEPARTMENT****SUPERVISOR:ASSOC PROF. RUHI KONAK**

The Şehname-i Selim Han manuscript, which is registered in the 3rd Ahmet Library (3595) of the Topkapı Palace Museum, was written by Seyyid Lokman in Persian and as in verse. The subject of the manuscript is the events from Sultan Selim II's accession to the throne until his death. There are 44 miniatures in the work. It is known that the miniatures depicted were made by a team including Miniature Artist (Miniaturist) Osman and Miniature Artist Ali. However, there are miniatures in the manuscript whose artist is not known. In this context, it is important to determine different artist styles by examining the figures in miniatures. When the miniatures depicted with figures in the Selim Han manuscript were examined, it has been tried to explain the stylistic variations by dividing them into groups. In the thesis study, it has been aimed at examining the figures in the miniatures which have taken place in the Şehname-i Selim Han manuscript.

KEYWORDS:Miniature, Figure, Manuscript.

2022, 92 Page

ÖNSÖZ

Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed kitaplığına (3595) kayıtlı olan Şehname-i Selim Han el yazmasında bulunan minyatürlerde ki figürlerin üslup özelliklerinin incelenmesi, Osmanlı minyatür sanatında esere atfedilen sanatçı sayısının tespiti açısından önemlidir. Şehname-i Selim Han el yazması içerisinde figürlerle tasvir edilen minyatürler incelendiğinde üslup farklılıklarının ayrımları gruplara ayrılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Tezimi hazırlarken bana desteğini esirgemeyen aileme ve Şehname-i Selim Han el yazmasının dijital görsellerini benimle paylaşan Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 'ne teşekkür ederim. Lisans ve lisansüstü eğitimim süresinde desteğini esirgemeyen danışmanım Doç. Ruhi Konak'a teşekkür ederim.

Sinem DURMAZ

Kastamonu, Haziran, 2022

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
RESİMLER DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1 Amaç	7
1.2 Önem	7
1.3 Sınırlılıklar	8
1.4 Yöntem	8
1.5 Materyal-Metot.....	8
1.6 Veri Analizi	8
2. OSMANLI SARAYINDA ŞEHNAMECİLİK.....	9
3. ŞEHNAME-İ SELİM HAN EL YAZMASINDA YER ALAN MİNYATÜRLER VE SANATÇILARI.....	12
4. ŞEHNAME-İ SELİM HAN EL YAZMASINDA YER ALAN MİNYATÜRLER	16
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	88
KAYNAKÇA	91

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

A.	: Ahmed Kitaplığı
c.	: Cilt
cm.	: Santimetre
M.S.	: Milattan Sonra
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TSM.	: Topkapı Sarayı Müzesi
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
yy.	: Yüzyıl

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 9a Konu: Alim Şemseddin Ahmed Karabağı, Seyyid Lokman, nakkaş ve hattatların meclisi.....	16
Resim 2.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 13a Konu: Sultan II. Selim'in sürek avı için gittiği Silivri Sarayında Veziriazam ve Seyyid Lokman ile konuşması.	18
Resim 3.	(TSM. A. 3595) Sayfa: Bilinmiyor Konu: Bilinmiyor	20
Resim 4.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 27a Konu: Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa'nın Divanı.....	22
Resim 5.	(TSM. A. 3595) Sayfa: Bilinmiyor Konu: Bilinmiyor	24
Resim 6.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 28a Konu: II. Vezir Pertev Paşa'nın Divanı.....	26
Resim 7.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 29a Konu: III. Vezir Piyale Paşa'nın Divanı.....	28
Resim 8.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 29b Konu: IV. Vezir Ahmed Paşa'nın Divanı.....	30
Resim 9.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 30a Konu: V. Vezir Zal Mahmut Paşa'nın Divanı.....	32
Resim 10.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 30a Konu: VI. Vezir Mustafa Paşa'nın Divanı.....	34
Resim 11.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 41b, 42a Konu: Basra civarında Akare'de düşman arazisinin karşısında kurulan Serdar İskender Paşa'nın otağı	36
Resim 12.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 43a Konu: Akare'de Savaş	38
Resim 13.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 45b Konu: Cuy-u Tavis'in zaptı ve suyun kapatılması üzerine su seddi hakiminin idamı.	40
Resim 14.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 48b Konu: Aç bir çakalın ordugaha girerek bazı olaylara ve paniğe sebep olması ve öldürülmesi	42
Resim 15.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 53b-54a Konu: İran elçisi Şahkuli Han'ın Edirne Sarayına gelerek Sultan'ın huzuruna çıkışı ve hediyelerin takdimi.	44
Resim 16.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 59b Konu: Mısır'dan getirilen suaygırı başının Atmeydanı'nda kurulan bir hayvanat bahçesinde halka gösterilmesi.	46
Resim 17.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 65a Konu: Tunus'un zaptı.....	48
Resim 18.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 68a Konu: Şah Tahmasb'ın vekili olarak hacca giden Mas'um'un kızılbaş olduğu için Araplar tarafından öldürülmesi.	50
Resim 19.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 72b Konu: Yemen seferi sırasında Serdar Özdemiroğlu Osman Paşa'nın Taaz'da düşmanla savaşması.....	52
Resim 20.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 75b Konu: Serdar Özdemiroğlu Osman Paşa'nın güçlkle Şebeke adlı derebentten geçişi	54
Resim 21.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 79a Konu: Şam Kalesinin fethi	56

Resim 22.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 84a Konu: Kevkeban Kalesinin muhasarası ve Serdar'ın hücumu zaptı	58
Resim 23.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 90a Konu: Behram Paşa'nın Habb Kalesini fethi.....	60
Resim 24.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 91b Konu: Yemen Kadısı elçisinin Serdar'ın huzuruna gelerek sulh istemesi	62
Resim 25.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 95b Konu: Kabe'nin tamiri ve genişletilmesi	64
Resim 26.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 102b Konu: Osmanlı Donanmasının Kıbrıs'daki Limasol koyunda demirlemesi ve karaya asker çıkarılışı	66
Resim 27.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 117a Konu: Dalmaçya fütuhâtı sırasında Karadağ sahilindeki Ölgün (Dulciğno) kalesinin fethi	68
Resim 28.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 119a Konu: Kıbrıs'da Magosa kalesinin muhasarası	70
Resim 29.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 122a Konu: Magosa kalesindeki Türk esirlerinin anlaşılmaya rağmen Venedikliler tarafından öldürülmesi üzerine, Mustafa Paşa'nın kumandan Bragadino'nun gözü önünde Venedikli kumandanlardan bir kısmını öldürtmesi	72
Resim 30.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 125b Konu: Magosa kalesinde Bragadino'nun işkenceden sonra derisinin yüzülmesi.....	74
Resim 31.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 130b-131a Konu: Hüseyin Paşa'nın Anavarna (Navarin) savaşı.....	76
Resim 32.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 138a Konu: Ahmet Paşa'nın Mazake'de haberleşme savaşı	78
Resim 33.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 143a Konu: Siyavuş paşa kumandasındaki Osmanlı Ordusu Boğdan seferindeyken, Boğdan Voyvodası Yuvan'ın (Loan) isyan etmesi üzerine başının kesilmesi	80
Resim 34.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 147b-148a Konu: Tunus'da Halkulva'ad Küçük Bastion kalesinin zaptı	82
Resim 35.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 150a Konu: Büyük Bastion kalesinin zaptı.....	84
Resim 36.	(TSM. A. 3595) Sayfa: 152a Konu: Habeş Meliki Vezirinin kardeşi tarafından getirilen bir gergedanın Üsküdar'a indirildikten sonra sahilde kurulan bir tahterevan içinde teşhiri	86

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1	16
Şekil 2	18
Şekil 3	20
Şekil 4	22
Şekil 5	24
Şekil 6	26
Şekil 7	28
Şekil 8	30
Şekil 9	32
Şekil 10	34
Şekil 11	36
Şekil 12	38
Şekil 13	40
Şekil 14	42
Şekil 15	44
Şekil 16	46
Şekil 17	48
Şekil 18	50
Şekil 19	52
Şekil 20	54
Şekil 21	56
Şekil 22	58
Şekil 23	60
Şekil 24	62
Şekil 25	64
Şekil 26	66
Şekil 27	68
Şekil 28	70
Şekil 29	72
Şekil 30	74
Şekil 31	76
Şekil 32	78
Şekil 33	80
Şekil 34	82
Şekil 35	84
Şekil 36	86

1. GİRİŞ

“Minyatür belge özelliği de taşıyan; fakat kendine has biçim özelliklerinden dolayı dönem, akım veya düşünce adlarıyla anılan sanat üretimlerine benzer şekilde ortaya çıkmış ve gelişmiş sanatsal bir biçimdir”(Konak, 2015, s.237).

Türklerde resim sanatının tarihi, Orta Asya'da tarih sahnesine çıktıkları devirlere kadar uzanır. Uygur-Türk şehirlerinde bulunmuş fresk, resimli kitaplar, M.S. VII-IX. yüzyıllarda Uygurlarda sanatın ne derece ilerlemiş olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Binark,1978). Uygurların sanat tarihi bakımından önemleri, kitapların resimlenmesi ve Türk sanatının ilk minyatürlü kitap örneklerinin Uygurlar devrinden gelmesi ile ilgilidir (İnal, 1976).

“Uygurlu ressamlar M.S. VIII. yüzyıldan itibaren, Orta Asya'dan Ön Asya'ya ve daha aşağılara inmeye başlamışlar, kendi tarz resimlerini gittikleri yerlere de yaymışlardır. Resim (minyatür) ve heykelin İslâm dünyasında yayılmasında Uygurların büyük rolü olmuştur” (Binark, 1978, s.274). İslâmiyet'ten önce Orta Asya'da Uygurların geliştirdiği resim sanatı, İslâmiyet'in kabulünden sonra İslam dünyasına intikal etmiştir. Büyük Selçuklular devrine tekâmül eden minyatür sanatı, Anadolu Selçukluları zamanında da devam etmiş, fakat bu eserler günümüze kadar gelememiştir. İslâm dünyasında, Selçuklu, Moğol, Memlûk, Celayir'i, İncu, Muzafferî, Timurî, Türkmen, Safevî, Babür ve Osmanlı egemenliğinde gelişen minyatür sanatı 13-19. yüzyıllar arasında (el yazmalarında) egemen resim türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Konak, 2007).

“Osmanlı minyatürünün gelişim ve değişim evreleri genellikle “Erken”, “Klâsik” ve “Batılılaşma” olmak üzere üç dönem bağlamında ele alınmıştır” (Konak,2007, s.1). “Genellikle 15. yüzyılın ortalarından itibaren Edirne’de üretildikleri kabul edilen eserler, resimli el yazma kitap yapımının Fatih Sultan Mehmet döneminde çoğalmaya başladığını gösterir” (Bağcı, vd. 2006. s.21).

“Osmanlı minyatürlü yazmalarının günümüze ulaşmış en erken tarihli, Şair Ahmedî'nin İskendername'sinin 1416' da Amasya'da kopya edilmiş resimli bir

nüshasıdır” (Mahir, 2012, s.42). Osmanlı resimli kitaplarının tarihi bilinen ikinci eseri ise Amasya kaynaklı Cerrahiyye-i ilhaniyye adlı bir tıp kitabıdır (Bağcı, vd. 2006). Erken Osmanlı minyatür üslubunu temsil eden en önemli eserlerden biri de 1455-56 yılları arasında Edirne’de hazırlanan Dilsuzname’nin yegâne minyatürlü nüshasıdır (Mahir, 2012). Edirne’de üretilen bir diğer eser ise Külliyyat-ı Kâtibi’dir (Tanındı, 1996).

Ayrıca bu dönemde yapılmış olan Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’ndeki Fatih Albümü içinde yer alan II. Mehmet’i bağdaş kurmuş otururken, bir elinde mendil, diğer elinde tuttuğu gülü koklarken betimlenen portresi Sinan Bey’e veya Ahmed Şibilizade’ye atfedilir (Tanındı, 1996). Fatih Sultan Mehmed’in oğlu II. Bayezid’in tahtta bulunduğu dönemde İstanbul nakkaşhanesinde Kelile ve Dimne, Hüsrev ü Şirin, Yusuf u Züleyha gibi edebiyat konulu yazmaların resimli nüshaları hazırlanmıştır. Hamse-i Hüsrev Dehlevi nüshasına eklenen sekiz minyatürde bu döneme aittir. Dönemin edebi eserleri arasında Hüsrev ü Şirin öyküsünün resimli nüshalarının sayıca fazla olması dikkat çekmektedir. II. Bayezid döneminin bir diğer resimli yazması da Bursalı şair Uzun Firdevsi’nin Hz. Süleyman’ın mucizevi olaylarla dolu yaşamını anlatan Süleymanname’sidir (Mahir, 2012).

Konusu tarih olan eserleri yazıp bunları bizzat resimleyen Matrakçı Nasuh, Osmanlı minyatüründe topografik ressamlık adı verilen yeni bir tasvir türünün yaratıcısı sayılır. Matrakçı Nasuh’un ilk eseri Tarihi-i Sultan Bayezid adını taşır. Sanatçının Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn veya Mecmu’ı Menazil adını taşıyan eseriye Kanuni Sultan Süleyman’ın 1534-36 yılları arasında çıktığı İran seferini konu alır. Sanatçının resimli tarih niteliğinde ki son eseri ise yaklaşık 1545 yılında kaleme aldığı Tarih-i Feth-i Şikloş, Estergon ve Estonibelgrad’tır (Mahir, 2012). Dönemin önemli eserlerinden olan Arifi’nin eseri Tevarih-i Ali Osman’dır. Birinci cildi Adem Peygamber’den Nuh Peygamber’e kadar Peygamber’ler tarihini konu alan Enbiyaname’dır. İkinci ve üçüncü ciltlerinin nerede olduğu bilinmemektedir. Osmanname adını alan dördüncü ciltte Osman Gazi’den I. Bayezid dönemine kadar olan olaylar anlatılır. Kanuni Sultan Süleyman’ın saltanat yıllarının 1558 yılına kadar olan olaylarını anlatan Süleymanname eserin beşinci ve son cildir (Tanındı,1996). “Fatih Sultan Mehmet döneminde yerleşen padişah portreciliği geleneğinin, XVI.

yüzyıldaki temsilcisi sayılan Nigârî bu dönemde tam profil veya dörtte üç kalıbını kullanarak Kanuni Sultan Süleyman'ın II. Selim'in ve Barbaros Hayreddin Paşa'nın minyatür geleneğinde portelerini yapmıştır" (Mahir, 2012, s.57). "Osmanlı minyatür sanatında Klâsik Dönem 16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın ilk çeyreği arasındaki süreci kapsamaktadır" (Konak, 2007, s.1). Seyyid Lokman'ın göreve atıldığı yılda Ahmed Feridun Bey'in yazdığı Sigetvar seferi tarihi Nüzhet (el-esrar) el-ehbar der sefer-i Sigetvar eserinin kesin bulgular olmamasına rağmen eser Nakkaş Osman'a atfedilir. Şehnameci Seyyid Lokman ve Nakkaş Osman'ın ilk iki ürünü Şemailname veya Kıyafet el-insaniye fi Şemail el-Osmaniye' ve Tarihi Sultan Süleyman'dır. İkisinin diğer eserleri ise Şehname-i Selim Han, Şehname-i Sultan Murad III, Zübdet el-Tevarih ve Hünername'dir (Tanındı, 1996).

Nakkaş Osman ve ekibinin çabaları doğrultusunda şekillenen üslup daha sonraları, özellikle Nakkaş Hasan Paşa'nın çabalarıyla olgunluk evresine ulaşmıştır (Konak, 2015). "İlk tasvirlerini Nakkaş Osman'ın ekibinde görev alan bir nakkaş olarak Surname-i Humayun'da ortaya koyduğu anlaşılan Nakkaş Hasan, Şehnameci Talikizade Suphi Çelebi'yle birlikte çalışarak konusu tarih ve edebiyat olan yirmi kadar eseri resimlendirmiştir" (Mahir, 2012, s.68). Siyer-i Nebi minyatürlerinden anlaşılabilirliği gibi 1595 yılında Nakkaş Hasan'ın üslubu saray nakkaşhânesinde resimlenen eserlerin tümüne hâkimdi. Eğri Fetihnamesi ya da Şehnâme-î Sultan Mehmet III, Şehnâme veya Şehnâme-i Âl-i Osman, Talikizâde Şehnâmesi, Şehnâme-i Talikizâde Suphi Çelebi ve Nakkaş Hasan işbirliği ile XVII. yüzyıl başlarında hazırlanmış şehnâme türü eserlerdir (Adıyeke, 2006). 17.yüzyıl Türk minyatürünün kısmen verimli dönemi sultan II. Osman'ın saltanat yıllarına rastlar. Bu dönemdeki resim etkinliği şahnameci Nadiri ile ressam Nakşi'nin uyumlu işbirliğinin bir sonucudur. Nadiri'nin yazmış olduğu Şahname-i Nadiri Nakşi'nin de içinde bulunduğu birkaç ressam tarafından resimlendirilmiştir. Tercüme-i Şaka'ik-i Nu'maniye Nakşi'nin resimlediği kitaplardır (Tanındı, 1996).

"Sultan IV. Mehmed (1648-1687) ve II. Süleyman (1687-1691) dönemlerinde eserler veren Hüseyin İstanbuli, Osmanlı minyatür sanatının gelişmesinde etkin rol oynayan usta bir nakkaştır. Levni'nin hocası olduğu sanılan bu sanatçı yapıtlarıyla Levni üzerinde büyük ölçüde etkili olmuştur. 1734 yılında Londra' da basılan The History of the Growth and Decay of the Ottaman Empire adlı kitaptaki Claude du Bosc'a ait

Osmanlı padişahlarının gravür portreleri Levni'nin bunları Musavvir Hüseyin'den kopya ettiği düşünülmektedir ve tüm bu bilgiler onun ne kadar etkili bir ressam olduğunun kanıtıdır" (Mahir, 2012, s.181).

Levni mahlasını kullanan ünlü nakkaş Abdülcélil Çelebi ve çevresi minyatür sanatına yeni bir soluk getirmiştir. Levni'nin erken tarihli çalışmalarından birisi 23 padişahın portresini içeren Kebir Müsavver Silsilenami'dir. 1710-20 yılları arasında yaptığı sanılan 48 kadın ve erkek portresi bir albümde toplanmıştır. Bunlardan 42'si Levni'nin imzasını taşır. Levni'nin bir diğer eseri ise Surname-i Vehbi'dir (Bağcı, vd. 2006). Geleneksel minyatür tekniği ile çalışan son nakkaşlardan biri de Abdullah Buhari'dir. I. Mahmud döneminde çalıştığı anlaşılan sanatçının fırçasından çıkan tek figür kadın ve erkek tasvirleri saray çevresi için hazırlanmış albümlerde toplanmıştır. Tek figür resimleri dışında çiçek resimleri de yapmıştır. Musavver Sak ve Ebyat-ı Esami-i Senabil adlı Sümbülname'de her şiirin yanında tam sayfa sümbül resimleri bulunur (Mahir, 2012). 19. yy. Osmanlı minyatür sanatı yerini batı tarzı realist resme bırakmıştır. "Günümüz Türk minyatür sanatı üslup özellikleri açısından Osmanlı minyatür sanatına öykünmektedir. Bu yaklaşım, geleneksel Türk sanatlarının yozlaşmadan ve bir varlık iddiasında bulunarak gelecek nesillere aktarılması açısından önemlidir" (Konak, 2015, s.1). "Şehname-i Selim Han el yazmasındaki minyatürler Osmanlı minyatür sanatının en önemli örnekleri arasında yer alır. Topkapı sarayı müzesi III. Ahmed kitaplığında (3595) kayıtlı olan bu esere, Sultan II. Selim' in cülusundan ölümüne kadar geçen olaylar (1566-1574) konu olmuştur"(Çağman, 1973, s.411).

Tez çalışmamızda Şehname-i Selim Han el yazmasında bulunan minyatürlerdeki figürleri inceleyeceğimiz için öncelikle figür kelimesinin anlamına bakmalıyız.

Fransızca figure kökünden dilimize geçmiş olan figür kelimesi Türk dil kurumu sözlüğünde resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi; olarak tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>). "Resim ve heykel sanatlarında betimlenmiş, doğada rastlanan ya da düşsel her türlü varlık ve nesnenin genel adı. Türkçede ki beti sözcüğüyle eşanlamlı gibi düşünülebilirse de, beti, sanat yapıtında betimlenen her türlü gerçeklik için kullanılabildiğinden, daha geniş anlamlıdır. Oysa, figür daima sanat-dışı alanlardaki gerçekliklere gönderme yapar" (Sezen, Tanyeli, 1994, s.84).

“Figüratif resim, “Bir varlığı, bir nesneyi, bir sahneyi çizgiler ve renklerle temsil eden bir resimdir. Ressam tarafından düşünülüp gerçekleştirilen bir resim, soyut resim olarak ortaya konulmuş olsa bile, eğer seyirci, resimsel imge ile dış dünyanın nesneleri arasında bir ilişki kurup, figürasyonu ortaya çıkarırsa bu bir figüratif resimdir” (Erdok, 1997/ aktaran, Demiralp, 2013, s.16).

Minyatür sanatı örnekleri incelendiğinde söz konusu resimlerin çoğunlukla figüratif resmi temsil ettiği görülmektedir. Bu bakımdan minyatür sanatında üslubun ana belirleyicilerinden birinin figür olduğu söylenebilir. Dolayısıyla minyatür sanatında üslup araştırmalarına ilişkin çalışmalarda figür anlayışı bakımından yapılacak incelemeler sanatçıların veya atölyelerin belirlenmesi veya yorumlanması bakımından kolaylık sağlayacaktır.

Tezin konusuna ilişkin yapılan çalışmalara baktığımızda ilgili literatür taraması şu şekildedir;

Banu Mahir, 2012, Osmanlı Minyatür Sanatı, İstanbul, Kabalcı Yayınları: Kitapta, Osmanlı minyatür sanatı, eserler, üsluplar, sanatçılar açısından detaylı şekilde ele alınmıştır.

Bekir Kütükoğlu, Türk Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, 27. Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1988- 2013: Seyyid Lokman’ın hayatı hakkında bilgilere değinilmiştir.

Bekir Şişman, Muhammet Kuzubaş, Şehname’nin Türk Kültür ve Edebiyatına Etkileri, 2017, Ötüken: Şehname’nin kelime anlamı ve tarihsel süreci hakkında bilgilere değinilmiştir.

Christine Woodhead, Türk Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, 38. Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1988-2013: Şehname hakkında bilgilere değinilmiştir.

Çağdaş Adıyeke, 2006, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 486 Numaralı Firdevsî Şehnâmesi Minyatürleri, İstanbul: Osmanlı minyatür sanatı, sanatçılar ve eserleri konusuna değinilmiştir.

Filiz Çağman, Şehname-İ Selim Han Ve Minyatürleri, 1973, Sanat Tarihi Yıllığı s.411-442: Şehname-i Selim Han el yazması ve minyatürleri hakkında bilgilere değinilmiştir.

Filiz Çağman, Türk Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, 2.Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1988-2013: Yayımlanan makalesinde Ali Nakkaş hakkında bilgi verilmiştir.

Güner İnal, Türk Minyatür Sanatı, Temmuz 1976 Ankara: Türk Minyatür Sanatı Ve gelişim evreleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İsmet Binark, Türklerde Resim ve Minyatür sanatı, Vakıflar Dergisi, 1978, s.271-289: Türklerde minyatür sanatı ve tarihçesi hakkında bilgilere değinilmiştir.

Mehmet Demiralp, Figür Yorumlamaları, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı Programı, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2013: figür ve figüratif resim hakkında bilgilere değinilmiştir.

Metin Sezen, Uğur Tanyeli, Sanat Kavram Ve Terimler Sözlüğü, Büyük Fikir Kitaplar Dizisi, Aralık, 1994, İstanbul, Remzi Kitabevi: sanat terimleri ve anlamları hakkında bilgilere değinilmiştir.

Ruhi Konak 2015, Minyatür Sanatı Bağlamında Minyatür ve Nakış Kelimelerinin Anlamına İlişkin Bilgiler, s.227-238: Minyatür sanatı ve tanımı hakkında bilgilere değinilmiştir.

Ruhi Konak, Ömür Koç Minyatürlerinde Osmanlı Minyatür Sanatı Geleneginin İzleri ve Yenilik Arayışları, 2015, S. 37, The Journal Of Academic Social Science Studies: Osmanlı minyatür sanatına değinilmiştir.

Ruhi Konak, 2007, Nakkaş Osman Minyatürlerin de Kompozisyon Düzeni ve Sanatsal Üretimler, Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir: Osmanlı minyatür sanatına ve şehname-i selim han el yazmasına değinilmiştir.

Serpil Bağcı, Filiz Çağman, Günsel Renda, Zeren Tanındı, Osmanlı Resim Sanatı, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Kütüphanesi, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2006: Osmanlı minyatür sanatı, eserler, üsluplar, sanatçılar açısından detaylı şekilde ele alınmıştır.

Şebnem Parlatır, 2007, Sigetvar Seferi Tarihi ve Nakkaş Osman: Nakkaş Osman hakkında bilgiler verilmiştir.

Zeren Tanındı, Filiz Çağman, 1979, Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri: Kitapta Selçuklu döneminden başlayıp Osmanlı dönemine kadar olan süreçteki sanat ele alınmış olup teorik bilgiler aktarılmıştır. Şehname-i Selim Han hakkında bilgi verilmiştir.

Zeren Tanındı, 1996, Türk Minyatür Sanatı: Türk minyatür sanatı, sanatçılar, üsluplar ve eserleri ele alınmıştır.

Zühal Kültüral, Türk Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, 38. Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1988-2013: Şehname hakkında bilgilere değinilmiştir.

1.1 Amaç

Bu tez çalışmasında Topkapı sarayı müzesi III. Ahmed Kitaplığına (3595) kayıtlı olan Şehname-i Selim Han el yazmasındaki minyatürlerin figür anlayışının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2 Önem

Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed kitaplığına (3595) kayıtlı olan Şehname-i Selim Han el yazmasında bulunan minyatürlerdeki figürlerin üslup özelliklerinin incelenmesi, Osmanlı minyatür sanatında esere atfedilen sanatçı sayısının tespit edilmesi açısından önemlidir.

1.3 Sınırlılıklar

Tez çalışması Topkapı sarayı müzesi III. Ahmed Kitaplığına (3595) kayıtlı olan Şehname-i Selim Han el yazmasında yer alan 44 minyatür ile sınırlandırılmıştır.

1.4 Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemini kullanarak literatür taraması yapılacaktır. Bu tarama doğrultusunda el yazmasını hazırlayan sanatçılar ve el yazmasında yer alan minyatürler hakkındaki bilgiler değerlendirilerek yorumlanacaktır. Bununla birlikte el yazmasında yer alan minyatürlerdeki figürlerin üslubu betimsel olarak irdelenip sınıflandırılarak, üslup özellikleri açısından çözümlenmiştir. Tez çalışmasının evreni Şehname-i Selim Han el yazması, örnekleme ise Şehname-i Selim Han el yazmasında bulunan minyatürlerdir.

1.5 Materyal-Metot

Tez konusuna yönelik internet kaynakları taraması yapılmıştır. El yazmasının bulunduğu Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinden eserin dijitaline ulaşılmıştır. Kastamonu üniversitesi kütüphanesindeki konuya ilişkin kaynaklar taranmıştır.

1.6 Veri Analizi

Mekân ve zaman anlayışının analizleri Ruhi Konak'ın sanatta yeterlilik tezi ve minyatür sanatına ilişkin yayınlarında izlediği dil ve yöntem doğrultusunda yapılmıştır.

2. OSMANLI SARAYINDA ŞEHNAMECİLİK

“Şehnâme/Şâhnâme, ünlü İran şairi Ebu'l-Kâsım Firdevsî'nin (M. 934-1020) X. Yüzyıl'da kaleme aldığı, altmış bin beyitlik eseridir. Firdevsî, İran tarihiyle ilgili olarak kendi zamanına kadar nakledilen rivayetleri toplamıştır” (Kuzubaş, Şişman, 2017, s.13). “Şahname ilk defa II. Murad'ın emriyle Türkçe'ye çevrilmiştir” (Kültürel, 2010, s.290).

“Şehnameler, hazırlandıkları dönemin önemli olaylarını belgelemeleri ve resim üslubunu belirleyen minyatürler içermeleri bakımından Osmanlı yazmalarının en önemli türünü oluşturmuşlardır. Bu yüzyıllarda İranlı ünlü şair Firdevsî'nin Şahname'si, “Şahnamehan” adı verilen öykü anlatıcıları tarafından hem Osmanlı sarayında hem de çarşıda sürekli anlatılmış, Osmanlı sultanları İranlı kahramanlarla kendilerini özdeşleştirmiş ve Şehname Osmanlı hanedanlığının gücünün görselleştirildiği benzeri eserlere örnek olmuştur” (Mahir, 2012, s.99).

“Osmanlı literatüründe XVI. yüzyıl saray tarihçileri için “Şehnameci” kelimesi kullanılmıştır. Kelimenin üç farklı türevi vardır. Şehname-guy: Aynı dönemde farklı bir kullanım şekli olup devrin başlarına ait resmi belgelerde ve Aşık Çelebi, Kınalızade, Ali Mustafa Efendi tarafından tercih edilmiştir. Şehname-nüvis: Daha sık rastlanan "vak'anüvis" kelimesine benzetilerek türetilmiştir ve nispeten daha geç eserlerde geçer. Şehname-han: XVI. yüzyıl müellifleri tarafından özellikle Firdevsî'nin Şahname'sini ezbere okuyan ve saraydaki tarih yazıcılığı göreviyle ilgisi olmayan kişileri ifade eder” (Woodhead, 2010, s.456).

“Osmanlılarda şehname yazma işi, Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid dönemlerinde görülür. Bu eserler, Osmanlı padişahlarının kahramanlıklarını Farsça olarak ve mesnevi tarzında Firdevsî'nin Şahname'si gibi destansı bir üslupla anlatır. Kaşifi'nin Fatih Sultan Mehmed'in 1451 'e kadar olan hayatını konu alan Gazaname- i Rum adlı eseri ve Meali'nin 1473'e kadar gelen Hünkarnâme'si ilk örneklerdendir. Âşık Çelebi bir Türk şair olan Şehdî'nin bu dönemde kaleme aldığı, fakat tamamlayamadığı bir şehnâmeden bahseder. Kanuni Sultan Süleyman muhtelif şairleri şehname tarzında çalışmalar yapmakla görevlendirmiştir. Daimi şehnameci makamı ilk defa şair Arifi için tesis edilmiştir. Arifi'nin ilk şiirleri Kanuni tarafından beğenilince kendisine günlük 25 akçe ödenmeye başlanmış, bunun üzerine Osmanlı hanedanının tarihini Şahname'yi örnek alıp yazmakla görevlendirilmiştir. Padişahın eserini beğenmesiyle Arifi'nin günlük ücreti giderek artmış ve 70 akçeyi bulmuştur. Arifi'nin şehnamesi 20.000 veya 30.000 beyte ulaştıktan sonra padişah, yazmanın resimlendirilmesi ve çoğaltılması amacıyla bir

grup hattat ve ressamın görevlendirilmesini emretmiş, böylece şehnamenin hazırlanmasında yeni bir görev ortaya çıkmıştır” (Woodhead, 2010, s.456).

“Arifi’nin yazdığı beş ciltten günümüze ulaşan Enbiyane, Osmanname ve Süleymanname adlı eserlerse daha sonra hazırlanan minyatürlü şehnamelere biçim açısından örnek olmuştur” (Mahir, 2012, s.101).

Arifi’nin ölümünden sonra (1561-62) yerine Eflatun-i Şirvani’nin şehnameci tayin edilmesiyle şehnameciliğin daimi bir müessese haline geldiği kabul edilir. Eflatun hiçbir şehname çalışmasını tamamlayamamıştır (Woodhead, 2010). Arifi’nin başlayıp Eflatun tarafından devam ettirilen Hünername’nin ilk cildinin yazımı, Eflatun’un ölümü üzerine yarım kalmış ve 1569 yılında şehnamecilik görevine atanan Seyyid Lokman tarafından tamamlanmıştır. Şehnamecilik kurumu en verimli dönemini II. Selim ve III. Murad’ın tahtta bulunduğu dönemlerde yaşamıştır. Seyyid Lokman tarafından kaleme alınan şehnameler, Nakkaş Osman yönetimindeki nakkaşlar grubu tarafından resimlendirilmiştir. Bu eserlere verilecek örnekler ise Tarih-i Sultan Süleyman, Şehname-i Selim Han, Şehname-i Sultan Murad III ve Hünernamedir (Mahir, 2012).

“Nakkaş Osman ve Seyyid Lokman’ın işbirliği ile zenginleşen Türk minyatür sanatı, bu dönemde de Nakkaş Hasan ve Şehnameci Talikizade’nin işbirliği ile sürer. III. Murad’ın şehzadeliği sırasında onunla birlikte Manisa’da 12 yıl kalan Talikizade Mehmed b. Mehmed el-Fenari, sultan Murad ile İstanbul’a gelir. Divan-ı Hümayun katibi olur. 1596-97’de Seyyid Lokman’ın görevden uzaklaştırılması üzerine şehnamecilik görevine atanır” (Tanındı, 1996, s.51).

III. Mehmed Eğri Seferi dönüşü Lokman’ın Şehinşehname’nin ikinci cildinde ilerleme kaydetmediğini görünce bu görevden azletmiş ve yerine Talikizade’yi atamıştır. Artık şehnamecilikte yeni bir dönem başlamıştır. Osmanlı sultanlarının şehnameleri Firdevsi’nin tarzında farsça değil dönemin hükümdarının tercihi olarak Türkçe yazılacaktır. Talikizade’nin yazdığı ilk eserlerinden biri Şemailname-i Ali Osman’dır. Bir diğer eseri ise Şehname-i Humayun’dur. Talikizade’nin bir tür gazaname gibi yazdığı minyatürlü bir diğer eseri Şehname-i Sultan Mehmed-i Salis veya Eğri Fetihnamesi’dir (Bağcı, vd. 2006).

Talikizade ölünce yerine divan katibi Hasan Hükmi Efendi geçmiştir. Hasan Hükmi Efendi, III. Mehmed ve I. Ahmed dönmelerinin şehnamecisi olmuştur. Ancak onun şehname türündeki bir eseri ise günümüze ulaşamamıştır. II. Osman'ın kısa süren saltanat dönemindeyse şehnamecilik görevini Nadiri mahlaslı Mehmed bin Abdülgani Emirşah üstlenmiştir. II. Osman'ın Hotin seferini konu alan Şehname-i Nadiri dönemin ünlü nakkaşı Nakşi'nin de yer aldığı bir ekip tarafından resimlendirilmiştir. IV. Murad döneminde şehnameci olan İbrahim Mülhemi'nin Türkçe kaleme aldığı Şehinşehname adlı eseriye resimlendirilmemiştir. Şehnameciliğin son temsilcisi olan İbrahim Mülhemi, bu eserinde kendisi için vakanivüs sıfatını kullanmıştır. XVII. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı imparatorluğunun geçirdiği siyasal ve sosyal değişimler sonucunda, şehnamecilik ve tarih ressamlığının önemini yitirdiği görülür (Mahir, 2012).

3. ŞEHNAME-İ SELİM HAN EL YAZMASINDA YER ALAN MİNYATÜRLER VE SANATÇILARI

“Şehname-i Selim Han Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed kitaplığında (3595) kayıtlı bir şehnamedir. Bu esere, Sultan II. Selim’ in cülusundan ölümüne kadar geçen olaylar (1566-1574) konu olmuştur. El yazmasının yazarı Seyyid Lokman’dır. Farsça ve manzum olarak yazılmıştır. Sayfaları karışmış ve eksik olarak günümüze gelen yazma, 34,3x23,6 cm. ölçüsünde 158 yapraktan oluşmaktadır. 44 minyatüre sahiptir. Orijinal olmayan cildi 18.yy sonlarına aittir. Yazmanın 156a sayfasındaki Farsça tarihten öğrendiğimize göre eser, 988 yılı Zilhicce ayının altıncı Perşembe gecesi (Ocak 1581) tamamlanmıştır” (Çağman, 1973, s.411).

Şehname-i Selim Han’ın bu nüshasından başka yine Topkapı Sarayı Kütüphanesi’nde, içinde yer alan Seyyid Lokman’ın ya da Nakkaş Osman’ın notlarına rastlanan resimsiz bir müsvedde nüshası bulunmaktadır (Çağman, 1973).

“Diğer taraftan temize çekilmiş ve minyatür için yer bırakılmış bir miktar yaprağa da yine Topkapı Sarayı’nda Şehnameci Lokman’ın diğer eserlerine ait müsveddeler arasında rastlanmıştır. Bu şehnamenin başlangıcında küçük bir kısmını kapsayan ve içinde birkaç tasvir bulunan bir ön çalışma ise Londra’dadır” (Bağcı, vd. 2006, s.121). Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki kayda göre¹; Şehname-i Selim Han el yazmasında tasvir edilen minyatürlerin Nakkaş Osman ve Nakkaş Ali’nin de olduğu bir ekip tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak ilgili belgede Nakkaş Osman ve Nakkaş Ali dışında diğer sanatçıların isimlerine yer verilmemiştir (Kazan, 2010).

El yazmasının yazarı ve sanatçıları hakkında ki bilgilere bakacak olursak, el yazmasının yazarı Seyyid Lokman’ın hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur.

¹ Şehnâme-gûy Mevlânâ Lokman Sultan Selîm-i Sâni zaman-ı şeriflerinde vaki’olan hususu yazup tamam etmeğin zeâmetine 10 000 akçe terakkî buyurıldı. Ve Şehnâme’yi tasvir eden Nakkaş üstad Osman ile Ali’ye mahlulden ikişer akçe terakkî buyurıldı. Ve Şehnâme’ye hizmet eden kâtib ve nakkaş ve mücellide dahî terakkî Ve dirliğin hizmet eden kâtibe mahlulden ikişer akçe terakkî ve şakirtlere dahi Ve müşârun ileyh Lokman’a hizmet eden Kapucu Hasan’a düşenden bölük başılık arz olunmak Ve Lokman Efendi’ye hizmet eden 5 nefer kimesnenin tımar ve dirliklerine dahl olunmamak için mukaddemen virilen hükm-i şerif mucibince hâliyâ emr virilmek buyurıldı.

“Görevlerine dair kayıtlar daha çok kendi eserlerinden ve tayinlerine dair arşiv belgelerinden tespit edilebilmektedir. Eserlerinde künyesini Seyyid Lokman b. Seyyid Hüseyin ei-Aşuri ei-Hüseyini ei-Urmevi olarak verilir” (Kütükoğlu, 2003, s.208).

“Sultan II. Selim döneminde (1566-74) saray şehname yazarlığına atanan Seyyid Lokman, emrinde ki ekibin başında bulunan Nakkaş Osman (1597 sağ) ile birlikte Osmanlı resim sanatının başyapıtlarının oluşumunu sağlamıştır. Bu durum Sultan III. Mehmed’in saltanatının (1595-1603) başlarına kadar sürmüştür. Lokman’ının yönetimindeki şehname ekibinin çalışmalarından günümüze ulaşanlar bir saray şehnamecisinin atölyesini teşkilatlandırma biçimini, yazarların, katiblerin ve nakkaşların sultanın hazinesi için yaptıkları çalışmalarda uygulanan yöntemleri görmemizi bakımından ilgi çekicidir” (Bağcı, vd. 2006, s.112).

“Nakkaş Osman, 16. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı saray nakkaşhanesinde usta sanatçı olarak çalışmıştır. Sanatçı minyatürlerinde kullandığı biçim dili ile kendi tarzını oluşturmuş; çağdaşı ve sonraki dönemlere ait Osmanlı minyatür sanatını önemli ölçüde etkilemiştir. Üretilmesinde aktif rol aldığı çok sayıda minyatür ve bu minyatürlerin üretim aşamasıyla ilgili belgelerden sanatsal yaşamına ilişkin bazı bilgilere ulaşılan sanatçının özel yaşamına ilişkin elde edilen bilgi oldukça sınırlıdır. Sûrnâme-i Hümayûn, 1587 (TSM. H. 1344) adlı el yazmasının “İntizamî” mahlasını kullanan yazarı eserinde, Nakkaş Osman ile ilgili bazı bilgiler vermiştir. Nakkaş Osman’ın, Hersek sancağına bağlı Foça kasabasından olduğunu belirten yazar, sanatçının nakkaşlık ve ressamlıktaki maharetini; renk kullanımındaki ustalığını ve nakışlarının eşsizliğini çeşitli benzetmelerle övmüştür. Ayrıca, yazar eserinde, sanatçının özel atölyesinin olduğu, musavvirliğinin yanı sıra mürekkep resimleri ve duvar nakışları yaptığına ilişkin bilgiler de vermiştir. Gelibolulu Mustafa Âlî’de Menâkıb-ı Hünerverân adlı eserinde sanatçı hakkında, "çok anlayışlı tasvirici üstat Osman" sözlerini kullanmıştır” (Konak, 2007, s.17).

Filiz Çağman, 1566 tarihli belgede Nakkaş Osman isminin altı akçe yevmiyeli olarak anılmasından yola çıkarak, sanatçının Kanunî Sultan Süleyman’ın saltanatının son yıllarında saray nakkaşları arasında usta sanatçı olarak görev aldığı fikrini ileri sürmüştür. Nakkaş Osman’ın erken tarihli minyatürleri Tercüme-i Şehnâme ve İranlı şair Sadî’nin Gülistan adlı eserinin 1565 tarihli bir kopyasında bulunmaktadır. Fakat sanatçının, ustalık eserlerinin ilk olarak hangi yazmada yer aldığı hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nakkaş Osman’ın saray nakkaşhanesinde etkin bir sanatçı olarak görülmeye başlaması, dönemin saray şehnâmecisi Seyyid Lokman’ın çalışma

grubuna katılması ile olur. Nakkaş Osman’a atfedilen eserler ise; Nüzhet-i Esrâr’l ahbâr der-sefer-i Sigetvar, Zafernâme, Hünernâme, Zübdetü’t-tevârîh, Kıyâfetü’l-insâniye fî şemâ’ili’l-Osmâniye, Sûrnâme-i Hümayûn, Şehnâme-i Selim Hân, Şehinşehnâme ve herhangi bir belgeye dayandırılmaksızın ileri sürülen görüşler doğrultusunda sanatçının üretiminde rol aldığı son eser Siyer-i Nebî el yazmasıdır. 1593 ve 1596’ya ait ehl-i hiref kayıtlarında adı bulunan sanatçının 1598 tarihli ve sonrasına ait kayıtlarda yer almayışı bu tarihten sonra sanatçının yaşamının son bulduğuna ilişkin düşünceleri güçlendirmektedir(Konak, 2007).

“Nakkaş Ali Ehl-i hiref teşkilatının nakkaşlar bölümüne bağlı olarak saray nakkaşhanesinde çalışmış ve eser vermiştir. Gelibolulu Mustafa Ali’nin bildirdiğine göre, ünlü nakkaş üstad Osman’ın kayınbiraderidir. Sultan II. Selim ile III. Murad devirlerinde sarayda çalıştı. Saray şehnamecisi Seyyid Lokman’ın kaleme aldığı Şehname ile benzeri eserleri resimlendiren nakkaşlar ekibinde görev yaptı. Ayrıca bazı arşiv kayıtlarında belirtildiğine göre, halen Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’nde bulunan Şehname-i Selim Han ve Hünernâme ile Türk ve İslam Eserleri Müzesi’ndeki Zübdetü’t-tevarih adlı eserlerin resimlendirilmesi işinde çalıştı. Osmanlı tasvir sanatının klasik üslubunu belirleyen Nakkaş Osman’ın etkisinde kalmıştır” (Çağman, 1989, s.423).

Şehname-i Selim Han minyatürlerinin hepsinde ortak bir üslup birliği göze çarpmaktadır. Eserde Osman’ın elinden çıktığını kesinlikle bildiğimiz tek bir minyatür vardır. Kubbealtı tasviridir. Şehname-i Selim Han minyatürlerinden pek çoğunun Nakkaş Osman’ın elinden çıktığı anlaşılr. Yüz işleniş üslubunun en belirgin tarafıdır. Osman figürlerin yüz hatlarını ve gözlerini açık renklerle belirtir. Yüzler yuvarlaktır, göz bebekleri hafifçe bir tarafa doğru kayar. Portre karakteri vermek istediği sultan ve vezir tasvirlerine büyük bir itina göstermiştir. Zemin rengi olarak mavi, koyu pembe, yeşilin tonları ve açık eflatunu tercih eder. Figürlerin giysilerinde ise kırmızı turuncu gibi canlı renkler tercih edilmiştir. Nakkaş Ali’nin ise figürlerine hakim olan çizgiler daha sert, yüz işlenişleri Osman’a göre kaba hatlı kaş, göz ve sakallar daha koyu renklidir. Renkler Osman’ın ki kadar zengin değildir. Peyzajlarda genellikle açık eflatun ve yeşil renkleri tercih eder (Çağman, 1973).

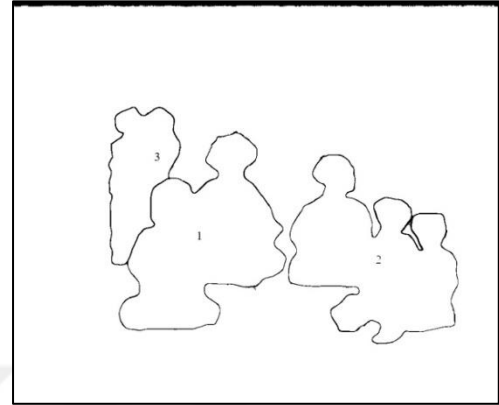
Şehname-i Selim Han el yazmasında bilinen iki sanatçının yanı sıra bilinmeyen sanatçılarda bulunmaktadır. El yazmasında bulunan eserlerde Nakkaş Osman ve Nakkaş Ali'nin üsluplarına rastlanırken birçok eserin sanatçısı belirsizdir.

4. ŞEHNAME-İ SELİM HAN EL YAZMASINDA YER ALAN MİNYATÜRLER

Resim 1. (TSM. A. 3595)

Şekil 1

Eserin sayfası: 9a

Eserin konusu: Alim Şemseddin Ahmed Karabağı, Seyyid Lokman, nakkaş ve hattatların meclisi

Eserin sanatçısı: Nakkaş Osman

Eserin ölçüsü: 10.5x15 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Yatay gelişen dikdörtgen bir form içinde tasarlanan resimde, iç mekânda, elyazmasının hazırlanışıyla ilgili olarak gerçekleşen toplantı tasvir edilmiştir.

Figürlerin ön planda tasvir edildiği kompozisyonda düzen, belirli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Zira yedi adet figürün düzeni doğrultusunda oluşturulan kompozisyonda, figür boyutları üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillendirilmiştir.

Düzenin merkezinde ve diğer figürlere göre daha büyük tasvir edilen Şemseddin Ahmed Karabağı ve Seyyid Lokman figürleri, bariz şekilde diğer figürlerden ayrıştırılmış ve böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

Figür düzeninin ikinci aşaması, resim alanının sağ tarafına diyagonal ekseninde yerleştirilen ve ilk gruptaki figürlerden daha küçük boyutlu olarak tasarlanan Nakkaş Osman ve hattatların tasvir edildiği figür dizisi ile kurgulanmıştır.

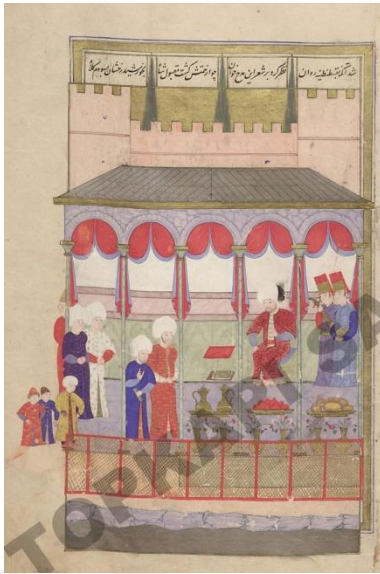
Üçüncü aşama ise arka planda ve diğer iki gruptaki figürlerden daha küçük tasvir edilmiş olan iki saray görevlisinin tasviri ile kurgulanmıştır.

Figür tipleri anatomik özellikleri, kıyafet modelleri ve renkleri açısından da çeşitlenmektedir. Sakallı ve sakalsız olmak üzere iki grupta toplanan figürlerden sakallı olanlar, kendi aralarında iki grupta karşımıza çıkmaktadır. Ahmed Karabağı ve Seyyid Lokman figürlerinde göz ve burun yapıları ve genel beden anatomileri diğer örneklerle benzeşse de yüz (çene) anatomilerinin farklılaştığı görülmektedir. Zira bu figürlerde yüzler dar ve çeneler (sakallar) uzundur. Oysa nakkaş ve hattatların tasvirlerinde sakallar klasik Nakkaş Osman atölyesi tiplerine benzer şekilde, yuvarlak yüz hatları ile tasvir edilmiştir.

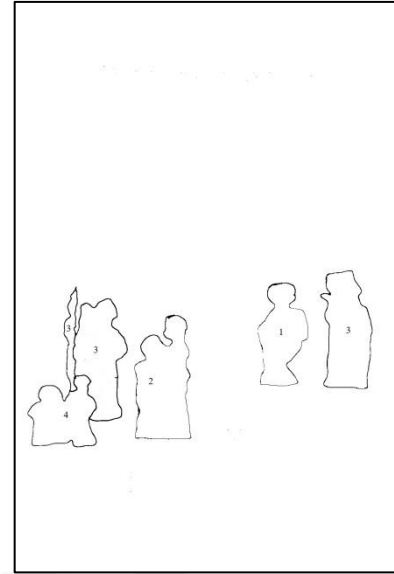
Resim alanının arka planında yer alan iki saray görevlisi figürü, sakalsız tasvir edilmiştir. Fakat yüz hatları bakımından, bu figürler, Nakkaş ve hattatların anatomik özellikleri ile benzerlik göstermektedir.

Kırmızı, yeşil, gri, pembe, mavi, mor, eflatun gibi renklere parçalı olarak boyanan kıyafetler, saray görevlileri ve diğer figürler açısından farklılaşmıştır. Görevlilerin tek kat kıyafetlerine karşılık, toplantı meclisindeki figürler üstteki kısa kollu olan çift kat kıyafet giymiştir.

Renkler genel düzenin dengesi açısından doğru şekilde kullanılmış; merkezden ön ve arka plana doğru gelişen vurgu desteklenmiştir.

Resim 2. (TSM. A. 3595)

Şekil 2

Eserin sayfası: 13a

Eserin konusu: Sultan II. Selim'in sürekl avı için gittiği Silivri Sarayında Veziriazam ve Seyyid Lokman ile konuşması.

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)²

Eserin ölçüsü: 26,2x18 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu iç mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır.

Figürlerin ön planda tasvir edildiği kompozisyonda düzen belirli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. On bir adet figürün düzeni ile oluşturulan kompozisyonda figür boyutları dört farklı kategoride dört farklı boyut ile şekillendirilmiştir.

Diğer figürlere göre daha büyük ve oturarak tasvir edilen Sultan II.Selim diğer figürlerden ayırtılmış ve böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

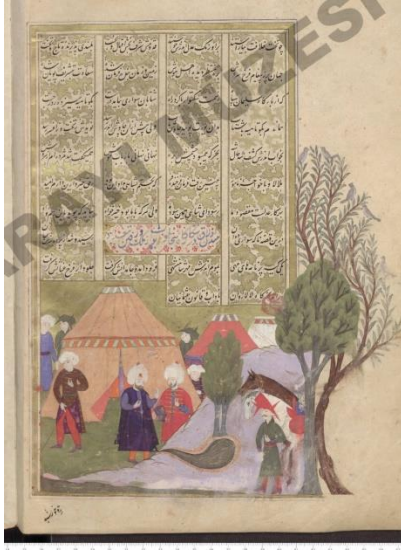
² El yazmasında bulunan eserlerde bilinmeyen iki farklı sanatçı daha bulunmaktadır. Birinci grup için birinci bilinmeyen sanatçı, ikinci grup için ikinci bilinmeyen sanatçı olarak belirtilmiştir. Resim 2. de görülen eser birinci bilinmeyen sanatçı grubuna dâhildir.

Figür düzeninin ikinci aşamasında resim alanının sol tarafına yerleştirilen ve birinci grupta bulunan figürden daha küçük boyutlu olarak tasarlanan Seyyid Lokman ve Veziriazam'ın tasvir edildiği figür dizisi kurgulanmıştır.

Üçüncü aşamada bulunan figürler birinci ve ikinci grubun sağ ve sol tarafına yerleştirilmiştir. Beş saray görevlisinin tasviri ile kurgulanmıştır.

Dördüncü aşamada bulunan figürler diğer gruplara göre daha küçük tasvir edilmiş olan çocuk figürlerinin tasviri ile kurgulanmıştır.

Figür tipleri anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlenmektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallı ve sakalsız olmak üzere iki grupta toplanan figürlerde Sultan II.Selim, Seyyid Lokman ve Veziriazam sakallı tasvir edilip, saray görevlileri ve çocuk figürleri sakalsız tasvir edilmiştir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Kompozisyonda merkeze bir figür alınmış ve diğer figürler bu figürün etrafında toplanmışlardır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Resimde bulunan Sultan II.Selim'in, Veziriazam'ın, Seyyid Lokman'ın sol tarafta bulunan iki saray görevlisinin ve resmin sol alt kısmında bulunan çocuk figürlerinden bir tanesinin kavukları beyaz ve yuvarlak tasvir edilmiştir. Resmin sağ tarafında bulunan iki saray görevlisinin ve iki çocuk figürünün kavukları diğer figürlerden farklı tasvir edilmiştir. Figürlerin kıyafetleri mor, kırmızı, mavi, eflatun, beyaz ve sarı gibi renklerle boyanıp iki parça olarak tasvir edilmiştir.

Resim 3. (TSM. A. 3595)

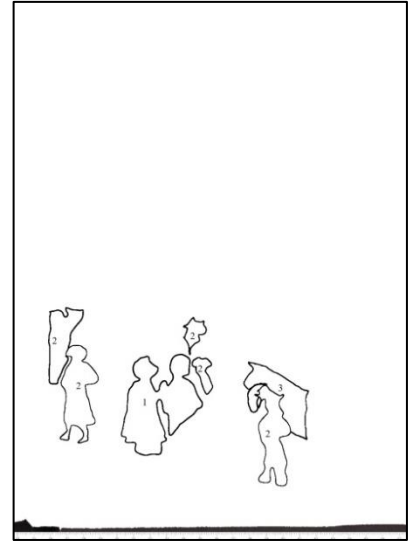
Eserin sayfası: Bilinmiyor

Eserin konusu: Bilinmiyor

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: Bilinmiyor

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Şekil 3

Yatay gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Figürlerin ön planda tasvir edildiği kompozisyon, sekiz adet insan figürü iki adet hayvan figürü (at) ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Figürler, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan iki figür kompozisyonun merkezine yerleştirilmiş ve diğer gruplarda bulunan figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir.

İkinci grupta bulunan figürler resmin sağ ve sol kısımlarına yerleştirilerek birinci gruptaki figürlerden daha ince ve zayıf olarak kurgulanmıştır.

Üçüncü grupta hayvan (figürleri) resmin sağ tarafına yerleştirilerek kurgulanmıştır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Figürler sakallı ve sakalsız olarak iki grupta toplanmıştır. Kompozisyonun merkezine yerleştirilen iki adet figür sakallı kompozisyonun sağ ve sol kısımlarına yerleştirilen figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Merkezde bulunan figürlerin kıyafetleri iki kat olup, diğer figürlere tek kat kıyafet giydirilmiştir. Figürlerin kıyafetlerinde mavi, yeşil, kahverengi, eflatun ve kırmızı renkleri kullanılmıştır. Figürlerin kavuklarında çeşitlilik görülmektedir. Merkezde bulunan iki adet figürün kavuğu diğer figürlere göre daha büyük, yuvarlak ve beyaz renkte tasvir edilmiştir. Diğer figürlerden üç tanesinin kavuğu beyaz renkte, yuvarlak ve orta merkezde bulunan figürlerden daha küçük tasvir edilmiştir. Diğer iki figürün kavuğu yeşil, sağ kısımda bulunan tek figürün ise kırmızı renkte tasvir edilmiştir. Hayvan figürleri kahverengi ve beyaz renkte tasvir edilmiştir.

Resim 4. (TSM. A. 3595)

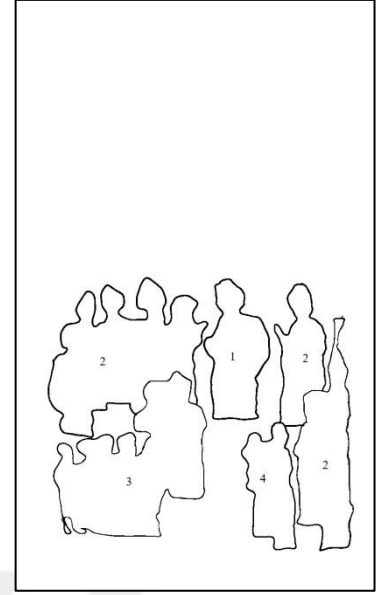
Eserin sayfası: 27a

Eserin konusu: Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa'nın Divanı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 16x14,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Şekil 4

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu iç mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda tasvir edildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Yirmi bir adet figürün düzeni ile oluşturulan kompozisyonda figür boyutları dört farklı grupta dört farklı boyut ile şekillendirilmiştir.

Birinci grupta yer alan Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa diğer figürlere göre daha büyük ve oturarak tasvir edilmiştir. Bu kurgu doğrultusunda Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa diğer figürlerden ayrıştırılmış ve böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

Figür düzeninin ikinci grubunda yer alan dokuz adet figür Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa'nın sağ ve sol kısımlarına yerleştirilmiş ve daha küçük tasvir edilmiştir.

Üçüncü grupta bulunan yedi adet figür birinci ve ikinci gruptan daha küçük tasvir edilerek resmin sol alt kısmına yerleştirilmiştir.

Dördüncü grupta, resmin sağ alt kısmında yer alan kadın ve çocuk figürleri bulunmaktadır. Bu dört figür diğer figürlere göre daha küçük tasvir edilmiştir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlenmektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Kadın, çocuk figürleri ve resim alanının sol alt kısmında bulunan bir erkek figürü dışındaki erkek figürleri sakallı tasvir edilmiştir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin kavuklarında ve boyutlarında çeşitlilik görülmektedir. Birinci grupta bulunan Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa'nın kavuğu beyaz, yuvarlak ve diğer gruplara göre boyutu büyüktür. Veziriazam Sokullu Mehmed Paşa'nın sağ ve sol kısmında bulunan figürlerinde kavukları beyaz ve yuvarlak olup boyut olarak birinci gruptan daha küçüktür. Resmin sol alt kısmında bulunan figürlerin kavukları yuvarlak ve beyaz renkte olup diğer gruplardan daha küçük tasvir edilmiştir. Sol alt köşede bulunan bir adet figürün kavuğu yeşil renkte ve resmin sağ kenarında bulunan bir adet figürün kavuğu diğer gruplardan farklı tasvir edilmiştir. Kadın figürlerin saçları ve ağızları kapalı olarak tasvir edilmiştir. Kompozisyonda merkeze bir figür alınmış ve diğer figürler bu figürün etrafında toplanmışlardır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kıyafetlerinde kahverengi, turuncu, mavi, kırmızı, eflatun, gri, yeşil, sarı gibi renkler kullanılmıştır. Figürlerin kıyafetleri çift kat olarak tasvir edilmiştir. Sol alt köşede bulunan bir adet figür ile kadın ve çocuk figürlerinin kıyafetleri tek kat olarak tasvir edilmiştir.

Resim 5. (TSM. A. 3595)

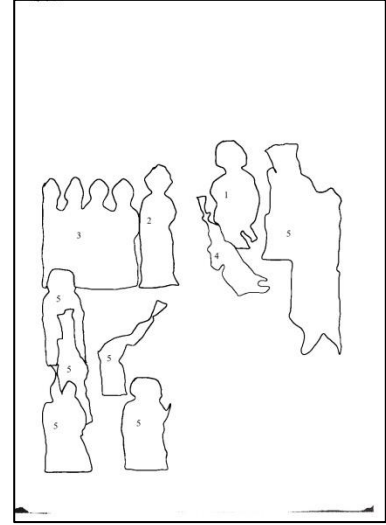
Eserin sayfası: Bilinmiyor

Eserin konusu: Bilinmiyor

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: Bilinmiyor

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Şekil 5

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda tasvir edildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Yirmi beş adet figürün düzeni ile oluşturulan kompozisyonda figür boyutları beş farklı grupta beş farklı boyut ile şekillendirilmiştir.

Birinci grupta kompozisyonun sağ üst kısmında, oturarak tasvir edilmiş olan figür bulunmaktadır. Bu figür diğer figürlerden ayrıştırılarak kavramsal merkezin önceliği belirlenmiştir. Boyut olarak diğer figürlerden daha büyük kurgulanmıştır.

İkinci grupta bulunan figür, birinci grupta bulunan figürün çaprazında bulunan, elleri önünde bağlanmış şekilde kurgulanan figürdür. Bu figür birinci gruptan sonra boyut olarak diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir.

Üçüncü grupta bulunan figürler, ikinci grupta bulunan figürün arkasına yerleştirilmiş olan figürlerdir. Bu figürler yan yana sıralanmış ve hareketleri benzer şekildedir. Diğer iki gruba göre boyutları daha küçüktür.

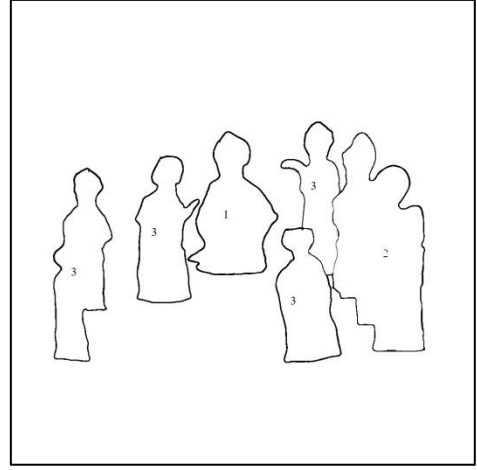
Dördüncü grupta bulunan figür birinci grupta bulunan figürün önünde diz çökmüş, elleri yüzünde olan figürdür. Merkeze alınan figüre en yakın olan figürdür.

Beşinci grupta bulunan figürlerin kompozisyon içerisindeki hareketleri birbirine benzer şekildedir. Boyut olarak birbirlerine yakın boyuttadırlar.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Kompozisyonda merkeze bir figür alınmış ve diğer figürler bu figürün etrafında toplanmışlardır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler yeşil, kırmızı, turuncu, mavi ve eflatun gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 6. (TSM. A. 3595)

Şekil 6

Eserin sayfası: 28a

Eserin konusu: II. Vezir Pertev Paşa'nın Divanı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 10x14,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Yatay gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu iç mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda tasvir edildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Dokuz adet figürün düzeni ile oluşturulan kompozisyonda figür boyutları üç farklı grupta üç farklı boyut ile şekillendirilmiştir.

Resmin merkezine yerleştirilen II. Vezir Pertev Paşa bağdaş kurarak oturmuş şekilde kurgulanmış olup, diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir. Resimde bulunan diğer figürlerden ayrıştırılmıştır. Böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

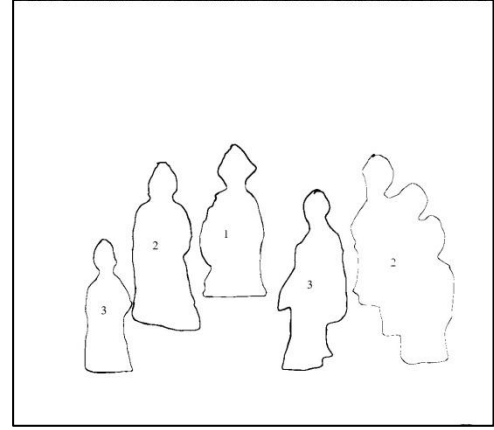
Figür düzeninin ikinci aşamasında yer alan üç adet figür resmin sağ tarafına oturur halde yerleştirilmiştir. Boyut olarak birinci gruptan daha küçük tasvir edilmiştir. II. Vezir Pertev Paşa'nın yüzü bu gruba dönük şekilde kurgulanmıştır. Üç figüründe hareketleri birbirine benzer şekildedir.

Üçüncü grupta bulunan beş adet figür resmin sağ ve sol kısımlarına yerleştirilmiştir. Boyut olarak diğer gruplardan daha küçük kurgulanmıştır. Figürler ayakta ve hareketleri birbirlerine benzer şekildedir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlenmektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Resimde bulunan sekiz adet figür sakallı, kompozisyonun sol kenarında bulunan bir adet figür sakalsız tasvir edilmiştir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin kavukları beyaz renkte ve yuvarlak formda tasvir edilirken boyut olarak birinci grupta bulunan figürün kavuğu diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir. Kompozisyonda merkeze bir figür alınmış ve diğer figürler bu figürün etrafında toplanmışlardır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kıyafetleri, iki kat olarak tasvir edilmiş ve turuncu, kırmızı, kahverengi, sarı, mavi, eflatun gibi renklerle boyanmıştır.

Resim 7. (TSM. A. 3595)

Şekil 7

Eserin sayfası: 29a

Eserin konusu: III. Vezir Piyale Paşa'nın Divanı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 10x14,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

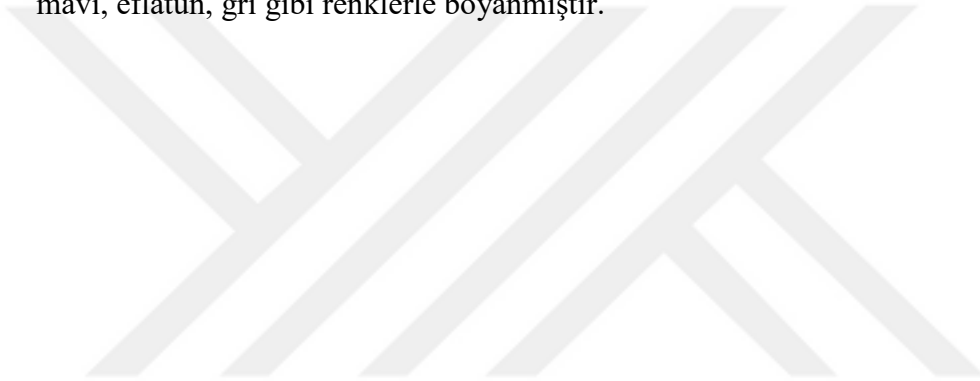
Yatay gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu iç mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda gösterildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Sekiz adet figürün düzeni ile oluşturulan kompozisyonda figür boyutları üç farklı grupta üç farklı boyut ile şekillendirilmiştir.

Birinci grupta bulunan III. Vezir Piyale Paşa merkeze alınarak oturur halde ve diğer figürlere göre daha büyük tasvir edilmiştir. Böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

Figür düzeninin ikinci aşamasında yer alan dört adet figür, birinci grupta yer alan figürün sol tarafında bir adet ve resmin sağ tarafında üç adet oturarak tasvir edilmiş olan figürlerdir. III. Vezir Piyale Paşa'nın yüzü bu grupta bulunan oturan figürlere dönüktür. Figürler boyut olarak birinci gruptan daha küçük kurgulanmıştır.

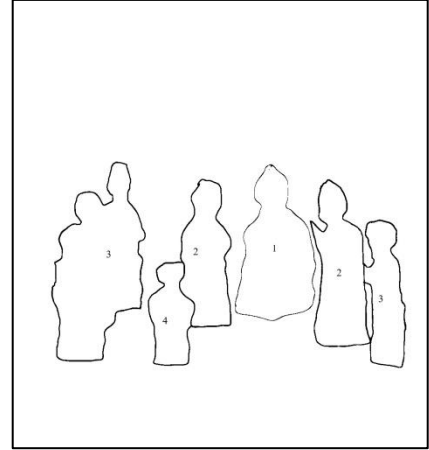
Üçüncü grupta bulunan üç adet figür diğer gruplara göre daha küçüktür. İki adet figür birinci ve ikinci grupta bulunan figürlerin ortasına yerleştirilmiş, diğer bir adet figür resmin sol kenarına yerleştirilerek tasvir edilmiştir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlenmektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Resimde bulunan altı adet figür sakallı, iki adet figür sakalsız tasvir edilmiştir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Kompozisyonda merkeze bir figür alınmış ve diğer figürler bu figürün etrafında toplanmışlardır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kavukları beyaz renkte ve yuvarlak formda tasvir edilirken boyut olarak birinci grupta bulunan figürün kavuğu diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir. Figürlerin kıyafetleri, iki kat olarak tasvir edilmiş ve turuncu, kırmızı, yeşil, sarı, mavi, eflatun, gri gibi renklerle boyanmıştır.

Resim 8. (TSM. A. 3595)

Şekil 8

Eserin sayfası: 29b

Eserin konusu: IV. Vezir Ahmed Paşa'nın Divanı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 11x14,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Yatay gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu iç mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda gösterildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Sekiz adet figürün düzeni ile oluşturulan kompozisyonda figür boyutları dört farklı grupta dört farklı boyut ile şekillendirilmiştir.

Birinci grupta bulunan IV. Vezir Ahmed Paşa, oturur şekilde kurgulanıp, merkeze alınarak diğer figürlere göre daha büyük tasvir edilmiştir. Böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

Figür düzeninin ikinci aşamasında yer alan, Vezir Ahmed Paşa'nın sağ ve sol kısımlarına yerleştirilen iki adet figür, Vezir Ahmed Paşa'dan daha küçük tasvir edilerek kurgulanmıştır. Vezir Ahmed Paşa'nın yüzü sol tarafında bulunan figüre dönük şekilde kurgulanmıştır.

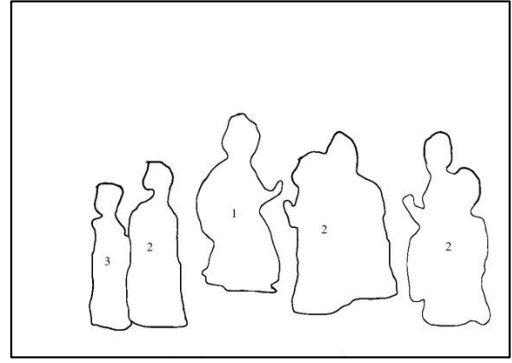
Üçüncü grupta bulunan dört adet figür diğer iki gruba göre daha küçük tasvir edilmiştir. Resmin sol tarafında bulunan üç adet figür oturur şekilde kurgulanmıştır.

Dördüncü grupta bulunan bir adet figür merkezde bulunan figürün sol çaprazına yerleştirilmiştir. Boyut olarak diğer figürlerden daha küçüktür. Figürün kıyafeti diğer figürlere göre daha sade ve tek kat olarak kurgulanmıştır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlenmektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Resimde bulunan figürlerin tamamı sakallı olarak tasvir edilmiştir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Kompozisyonda merkeze bir figür alınmış ve diğer figürler bu figürün etrafında toplanmışlardır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kavukları beyaz renkte ve yuvarlak formda tasvir edilmiştir. Kavuklar boyut olarak çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, iki kat ve tek kat olarak tasvir edilmiştir. Kıyafetler kahverengi, turuncu, kırmızı, sarı, mavi, eflatun gibi renklerle boyanmıştır.

Resim 9. (TSM. A. 3595)

Şekil 9

Eserin sayfası: 30a

Eserin konusu: V. Vezir Zal Mahmut Paşa'nın Divanı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 10x14,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Yatay gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu iç mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda gösterildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Yedi adet figürün düzeni ile oluşturulan kompozisyonda figür boyutları üç farklı grupta üç farklı boyut ile şekillendirilmiştir.

Birinci grupta bulunan, V. Vezir Zal Mahmut Paşa oturur şekilde kurgulanmıştır. Merkeze alınan figür diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir. Böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

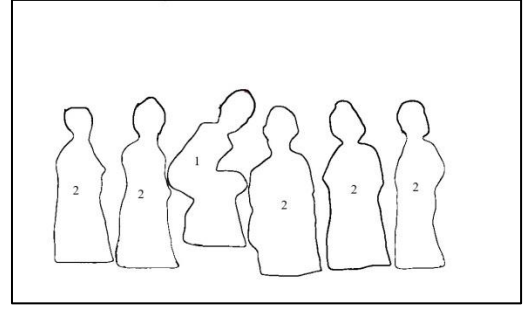
Figür düzeninin ikinci aşamasında yer alan beş adet figür, merkezde bulunan figürün sağ ve sol taraflarına yerleştirilmiştir. Sağ tarafta bulunan figürler ayakta ve oturur şekilde kurgulanmıştır. Sol tarafta bulunan bir adet figür ayakta ve elleri önünde bağlı bir şekildedir. Boyut olarak merkezde bulunan figürden daha küçük tasvir edilerek kurgulanmıştır. Merkezde bulunan figürün yüzü sağ tarafta bulunan figürlere dönük şekildedir.

Üçüncü grupta bulunan bir adet figür resmin sol kenarına yerleştirilmiştir. Elleri önünde bağlı bir şekilde kurgulanan figür boyut olarak resimde bulunan en küçük figürdür.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlenmektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Resimde bulunan figürlerin tamamı sakallı olarak tasvir edilmiştir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Kompozisyonda merkeze bir figür alınmış ve diğer figürler bu figürün etrafında toplanmışlardır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kavukları beyaz renkte ve yuvarlak formda tasvir edilirken boyut olarak birinci grupta bulunan figürün kavuğu diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir. Figürlerin kıyafetleri, iki kat olarak tasvir edilmiş ve kahverengi, turuncu, kırmızı, sarı, mavi, eflatun gibi renklerle boyanmıştır.

Resim 10. (TSM. A. 3595)

Şekil 10

Eserin sayfası: 30a

Eserin konusu: VI. Vezir Mustafa Paşa'nın Divanı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 8x14,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Yatay gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu iç mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda gösterildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Altı adet figürün düzeni ile oluşturulan kompozisyonda figür boyutları iki farklı grupta iki farklı boyut ile şekillendirilmiştir.

Birinci grupta bulunan, VI. Vezir Mustafa Paşa oturur ve eğik bir şekilde merkeze alınarak diğer figürlere göre daha büyük tasvir edilmiştir. Böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

Figür düzeninin ikinci aşamasında yer alan beş adet figür, merkezde bulunan figürün sağ ve sol tarafına yerleştirilmiştir. Merkezde ki figür sağ tarafında yer alan, elinde torba bulunan figürle iletişim halindedir. Figürler boyut olarak merkezdeki figürden daha küçük tasvir edilerek kurgulanmışlardır.

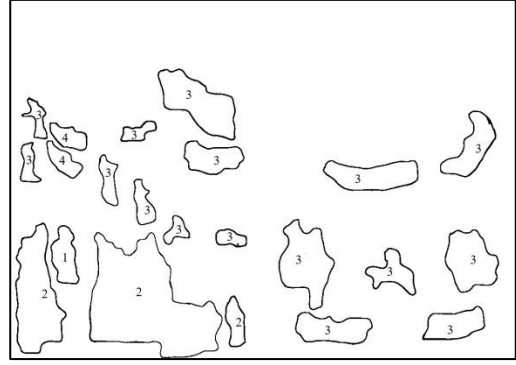
Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlenmektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Resimde bulunan beş adet figür sakallı, bir adet figür sakalsız olarak tasvir edilmiştir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Kompozisyonda merkeze bir figür alınmış ve

diğer figürler bu figürün etrafında toplanmışlardır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kavukları beyaz renkte ve yuvarlak formda tasvir edilmiştir. Kavuklar boyut olarak çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, iki kat olarak tasvir edilmiş ve kahverengi, turuncu, kırmızı, sarı, mavi, eflatun gibi renklerle boyanmıştır.

Resim 11. (TSM. A. 3595)

Şekil 11

Eserin sayfası: 41b, 42a

Eserin konusu: Basra civarında Akare'de düşman arazisinin karşısında kurulan Serdar İskender Paşa'nın otağı

Eserin sanatçısı: Nakkaş Ali

Eserin ölçüsü: 31,5x20,5 cm. 26,5x21 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

41b, 42a sayfasında bulunan resimler dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanmıştır. Konu dış mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda gösterildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Kompozisyon yetiş üç adet figür ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Figürler, dört farklı kategoride dört farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan figür, kompozisyonun sol alt kenarına yerleştirilmiş olan Serdar İskender Paşa'nın tasviri ile kurgulanmıştır. Boyut olarak diğer figürlerden büyük tasvir edilmiştir. Figür oturur şekilde kurgulanmıştır.

İkinci grupta bulunan figürler hareketleri birbirine benzer, sıralı bir şekilde tasvir edilmiştir. Boyut olarak birinci gruptan daha küçük boyuttadır.

Üçüncü grupta bulunan figürler diğer iki gruba göre daha hareketli ve dağınık olarak yerleştirilmiştir. Bazı figürler doğa ve mimari yapıların arkasına yerleştirildiği için gövdelerinin yarısı gözükmemektedir.

Dördüncü grupta bulunan figürler ölü figürlerdir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüz hatları yuvarlaktır. Sakallar çene altında bitmiş ve koyu renk ile taranmıştır. Figürler zayıf ve incedir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içinde ki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler yeşil, kırmızı, turuncu, mor, pembe, eflatun, mavi, sarı, gri ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

42a; Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekan da tasvir edilmiştir. 41b sayfasında bulunan kompozisyonun devamı olan resimde yirmi iki adet figür bulunmaktadır. Figürler ön planda gösterilmiştir. Kompozisyon, figür ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Figürler hareketli ve kompozisyon içerisine dağınık olarak yerleştirilerek kurgulanmıştır. Figürlerin bazıları at üzerinde tasvir edilmiştir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüz hatları yuvarlaktır. Figürler ince ve zayıf yapıda kurgulanmıştır. Figürler sakallı ve sakalsız olarak iki grupta tasvir edilmiştir. Sakallar çene altında bitmiş ve koyu renk ile taranmıştır. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içinde ki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat olarak tasvir edilmiştir. Kıyafetler yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun ve mavi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 12. (TSM. A. 3595)

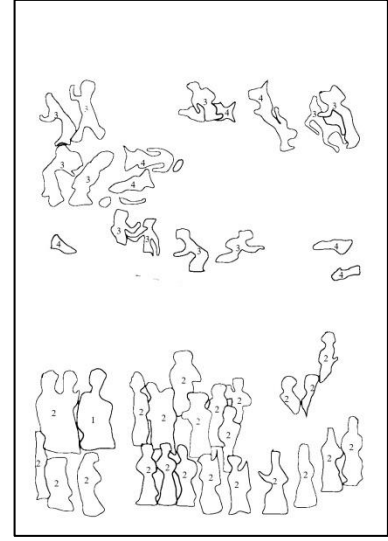
Eserin sayfası: 43a

Eserin konusu: Akare'de Savaş

Eserin sanatçısı: Nakkaş Ali

Eserin ölçüsü: 28,5x20 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Şekil 12

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. “Bu minyatürün karşı sayfası kayıptır” (Çağman, 1973. s.423). Figürlerin ön planda gösterildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Kompozisyon kırk yedi adet figür ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Figürler, dört farklı kategoride dört farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan figür, kompozisyonun sol alt kenarına yerleştirilmiş olan Serdar İskender Paşa'nın tasviri ile kurgulanmıştır. Figür çadırda oturur şekilde kurgulanmıştır. Boyut olarak resimde bulunan diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir.

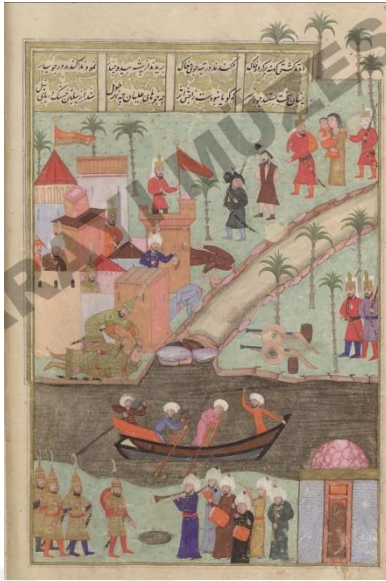
İkinci grupta bulunan figürler resmin alt kısmına yerleştirilmiş olan yirmi sekiz adet saray görevlilerinden oluşmuştur. Figürler sıralı ve hareketleri birbirine benzer tasvir

edilmiştir. Boyut olarak birinci gruptaki figürden daha küçük tasvir edilerek kurgulanmıştır.

Üçüncü grupta bulunan on bir adet figür askerlerden oluşmaktadır. Figürler diğer gruplara göre daha hareketli ve kompozisyon içerisine dağınık yerleştirilmişlerdir.

Dördüncü grupta yedi adet figür bulunmaktadır. Figürlerden üç tanesinin suyun içerisinde ve sadece kafa kısımları tasvir edilmiştir. Figürlerin yüzleri çizilmemiştir. Diğer dört adet figür ölü figürlerdir. Bazı figürlerin başları gövdelerinden ayrı tasvir edilerek kurgulanmıştır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüz hatları yuvarlaktır. Sakallar çene altında bitmiş ve koyu renk ile taranmıştır. Figürler zayıf ve incedir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler yeşil, kırmızı, turuncu, mor, pembe, eflatun, mavi, sarı, gri ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 13. (TSM. A. 3595)

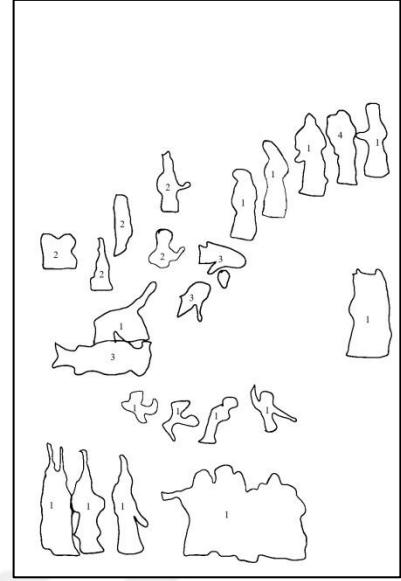
Eserin sayfası: 45b

Eserin konusu: Cuy-u Tavi'l'in zaptı ve suyun kapatılması üzerine su seddi hâkiminin idamı.

Eserin sanatçısı: Nakkaş Ali

Eserin ölçüsü: 29,5x18,2 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Şekil 13

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde, dış mekânda, tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Kompozisyon otuz iki adet figür mimari ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Figürler, dört farklı kategoride dört farklı boyut ile şekillenmiştir.

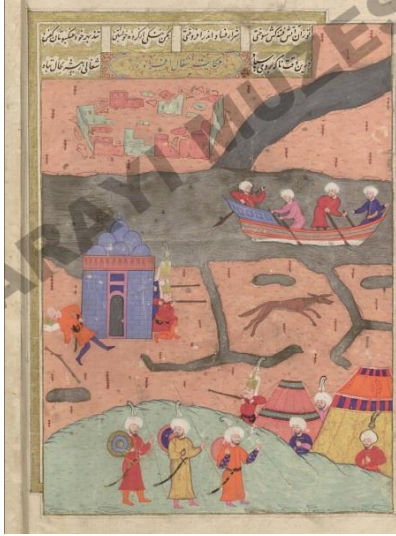
Birinci grupta bulunan yirmi bir adet figür asker ve saray görevlilerinden oluşmaktadır. Kompozisyonun en alt kısmına yerleştirilen on adet figür sıralı ve benzer hareketlerde tasvir edilmiştir. Bu figürleri kendi içinde iki grup olarak ele alırsak solda bulunan dört adet figürün kıyafetleri karşısına yerleştirilen, elinde müzik aletleri bulunan figürlerden farklıdır. Resmin diğer kısımlarına yerleştirilen on bir adet figürün ise hareketleri yine birbirine benzerdir. Dört adet figür tekne içerisinde, diğer figürler ise karada tasvir edilmiştir.

İkinci grupta bulunan altı adet figür mimari yapıların arka kısımlarına yerleştirilmiştir. Bu sebeple figürlerin vücutlarının yarısı gözükmemektedir.

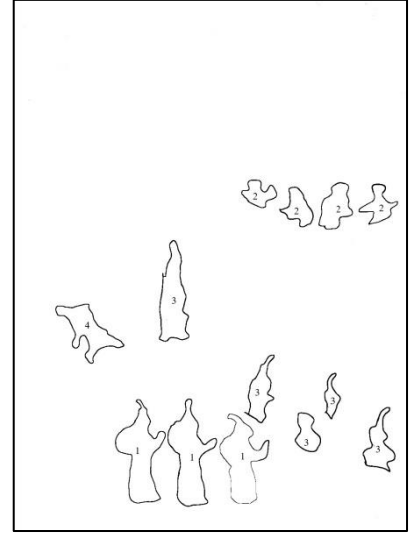
Üçüncü grupta bulunan üç adet figür ölü figürlerdir. Figürlerin başları gövdelerinden ayrı tasvir edilerek kurgulanmıştır.

Dördüncü grupta kadın ve çocuk figürleri bulunmaktadır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüz hatları yuvarlaktır. Sakallar çene altında bitmiş ve koyu renk ile taranmıştır. Figürler zayıf ve incedir. Figürler sakallı ve sakalsız olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler yeşil, kırmızı, turuncu, mor, pembe, eflatun, mavi, sarı, gri ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 14. (TSM. A. 3595)

Şekil 14

Eserin sayfası: 48b

Eserin konusu: Aç bir çakalın ordugaha girerek bazı olaylara ve paniğe sebep olması ve öldürülmesi

Eserin sanatçısı: Nakkaş Osman

Eserin ölçüsü: 26x18,6 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kompozisyon on dört adet figür ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmış; figürler diğer elemanlara oranla daha ön planda gösterilmiştir. Figürler, dört farklı kategoride dört farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta yer alan figürler resmin en alt kısmına yerleştirilen üç adet figürdür. Bu figürler diğer figürlere göre daha ön plandadır. Bu figürlerin hareketleri ve vücut tipleri birbirine benzerdir.

İkinci grupta bulunan figürler tekne içinde bulunan ve yan yana dizlerinin üzerine çöken figürlerdir. Birinci gruba göre bu figürler daha geri plandadır.

Üçüncü grupta bulunan figürler sağ alt kenarda çadırların etrafında bulunan figürlerdir. Bu figürler küçük bir tepenin arkasına yerleştirilmiştir. Figürlerin

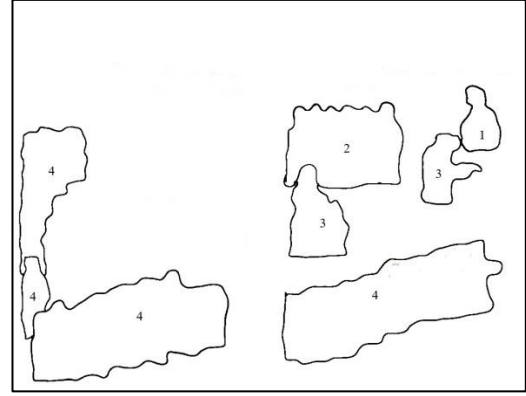
gövdelerinin yarısı gözükmemektedir. İkinci gruba göre biraz daha ön planda bulunmaktadırlar.

Dördüncü grupta bulunan figür sol kenarda bulunan figürdür. Bu figür muhtemelen ölü bir figürdür.

Figürler hareketli ve kompozisyon içerisine dağınık olarak yerleştirilmişlerdir. Bazı figürlerin gövdelerinin yarısı gözükmemektedir. Figürlerin boyutlarında büyük farklılıklar yoktur. Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlak, yanakları dolgun ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir. Yüz ifadeleri genel olarak birbiri ile aynıdır. Gözler hafif yana kayık şekilde bakarken tasvir edilmiştir. Kaşlar koyu renk ile taranmış ve belirgindir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Saray içinde ki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Kıyafetler, tek kat ve çift kat olarak iki grupta kurgulanmıştır. Renk olarak kırmızı, turuncu, pembe, eflatun, mavi ve sarı gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 15. (TSM. A. 3595)

Şekil 15

Eserin sayfası: 53b-54a

Eserin konusu: İran elçisi Şahkuli Han'ın Edirne Sarayına gelerek Sultan'ın huzuruna çıkışı ve hediyelerin takdimi.

Eserin sanatçısı: Nakkaş Osman "Bazı yüzler bozulduğu için başka bir el tarafından düzeltilmiştir" (Çağman, 1973, s.423).

Eserin ölçüsü: 31x19,3 cm. 31x18 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

53b ve 54a sayfasında bulunan resimler, dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanmıştır. Konu iç mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürler belli bir düzen içerisinde, sıralı ve hareketleri birbirine benzer şekilde tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda gösterildiği kompozisyonda düzen belli bir hiyerarşiyi yansıtmaktadır. Kompozisyonda kırk yedi adet figür kullanılmıştır. Figürler, dört farklı kategoride dört farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta yer alan Sultan diğer figürlere göre daha büyük ve oturarak tasvir edilmiştir. Bu kurgu doğrultusunda Sultan diğer figürlerden ayrıştırılmış ve böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

Figür düzeninin ikinci grubunda yer alan figürler sultanın sol tarafına yerleştirilmiş olan altı adet figürdür. Bu figürler sultandan sonra boyut olarak diğer figürlerden büyüktür. Bu figürlerin içinde beyaz kıyafetli olan figür yanında ki figürlere göre daha ön plandadır.

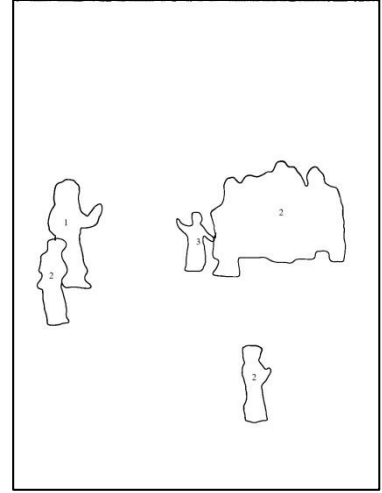
Üçüncü grupta sekiz adet figür bulunmaktadır. Sultan'ın huzuruna çıkan üç adet figürden bir tanesi eğik bir şekilde diğer ikisinin ise kafaları önüne eğik bir şekilde kurgulanmıştır. Bu üç figür Sultan'a en yakın olan figürlerdir. Diğer beş adet figür ise sultanın karşısında bulunan figürlerdir. Bu figürlerde boyut farklılıkları bulunmaktadır. Figürlerden iki tanesi diğerlerine göre daha küçüktür. Genel olarak bu grupta bulunan figürler birinci ve ikinci grupta bulunan figürlerden daha küçüktür.

Dördüncü grupta ön planda olan figürler elinde hediye taşıyan figürlerdir. Bu figürler aynı boyutta ve hareketleri birbirine benzerdir. Geriye kalan figürler resmin sol kenarına yerleştirilmiştir. Bu figürler diğer figürlere göre daha geri plandadır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlenmektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlak, yanakları dolgun ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir. Yüz ifadeleri genel olarak birbiri ile aynıdır. Gözler hafif yana kayık şekilde bakarken tasvir edilmiştir. Kaşlar koyu renk ile taranmış ve belirgindir. Duruşlar ve hareketler genel olarak aynıdır. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Bu bakımdan figürlerin saray içinde ki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetlerinde kahverengi, turuncu, beyaz, mavi, kırmızı, eflatun, gri, yeşil, sarı, mor, pembe gibi renkler kullanılmıştır. Figürlerin kıyafetleri çift kat olarak tasvir edilmiştir.

Resim 16. (TSM. A. 3595)

Şekil 16

Eserin sayfası: 59b

Eserin konusu: Mısır'dan getirilen suaygırı başının At meydanında kurulan bir hayvanat bahçesinde halka gösterilmesi.

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 22,3x19 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu iç mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürler belli bir düzen içerisinde, sıralı ve hareketleri birbirine benzer şekilde tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürlerin ön planda gösterildiği kompozisyonda on dört adet figür kullanılmıştır. Figürler, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta yer alan, resmin sol tarafına yerleştirilen bir adet figür diğer figürlere göre daha büyük tasvir edilmiştir.

Figür düzeninin ikinci grubunda yer alan on iki adet figür birinci gruptaki figürlerden daha küçük tasvir edilmiştir.

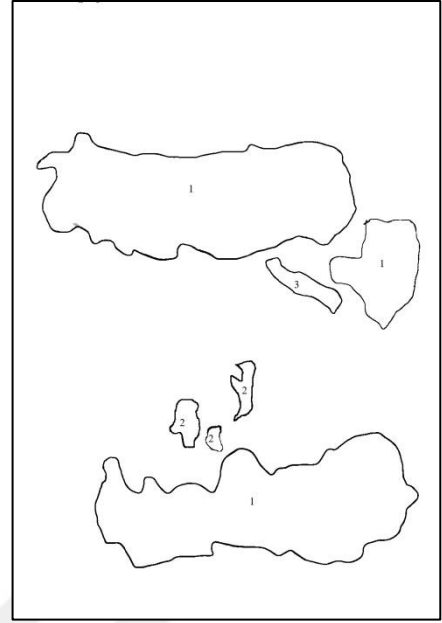
Üçüncü grupta bulunan bir adet çocuk figürü yer almaktadır. Bu figür normal boyutlarında olduğu için ikinci grup hiyerarşisine dâhil edilebilir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlenmektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Bazı figürler sakalsız olarak kurgulanmıştır. Bazı figürlerin sakalları gri renkte olup, diğer figürlerin sakalları siyah renkte kurgulanmıştır. Böylelikle figürlerin yaş farkları ortaya çıkmaktadır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin kıyafetleri çift kat ve tek kat olarak tasvir edilmiştir. Kıyafetlerde kahverengi, turuncu, mavi, kırmızı, eflatun, yeşil, sarı, pembe gibi renkler kullanılmıştır.

Resim 17. (TSM. A. 3595)

Eserin sayfası: 65a**Eseri konusu:** Tunus'un zaptı**Eserin sanatçısı:** Nakkaş Ali**Eserin ölçüsü:** 27x18,5 cm. (Çağman, 1973).**Eserin bulunduğu yer:** TSM. A. 3595

Şekil 17

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon otuz adet figür ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

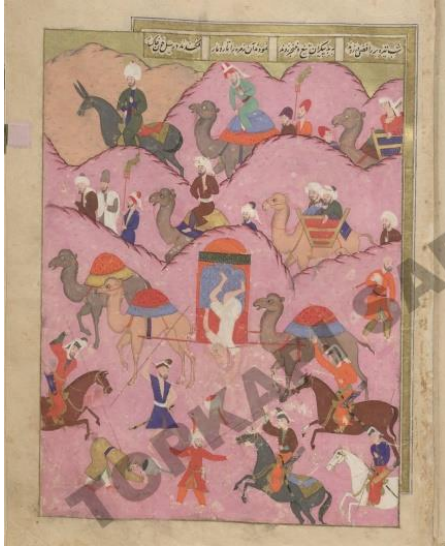
Birinci grupta bulunan yirmi altı adet figür boyut olarak birbiri ile benzerdir. Resmin altındaki figürler sıralı ve hareketleri birbiri ile aynı olarak kurgulanmıştır. Resmin üst kısmına yerleştirilen at üzerindeki figürler diğer figürlere göre daha hareketli tasvir edilerek kurgulanmıştır.

İkinci grupta bulunan üç adet figür, mimari yapıların arkasına yerleştirilmiştir. Figürlerin gövdelerinin yarısı gözükmemektedir.

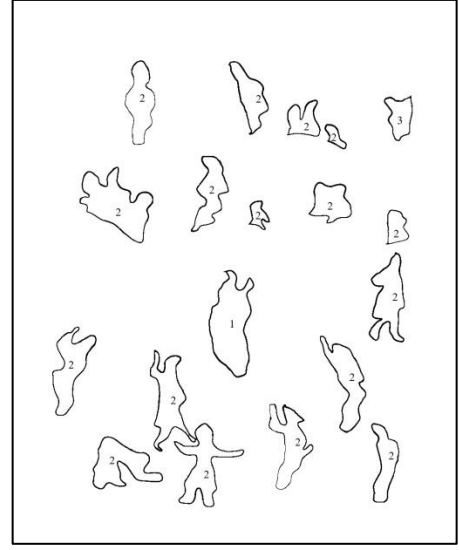
Üçüncü grupta bulunan bir adet figür, ölü olarak tasvir edilmiştir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüz hatları yuvarlaktır. Sakallar çene altında bitmiş ve koyu renk ile taranmıştır. Bazı figürler sakalsız tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürler anatomik olarak zayıf ve incedir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler siyah, yeşil, kırmızı, turuncu, mor, pembe, eflatun, mavi, sarı, gri ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 18. (TSM. A. 3595)

Şekil 18

Eserin sayfası: 68a

Eserin konusu: Şah Tahmasb'ın vekili olarak hacca giden Masumun kızılbaş olduğu için Araplar tarafından öldürülmesi.

Eserin sanatçısı: Nakkaş Osman

Eserin ölçüsü: 27x20,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

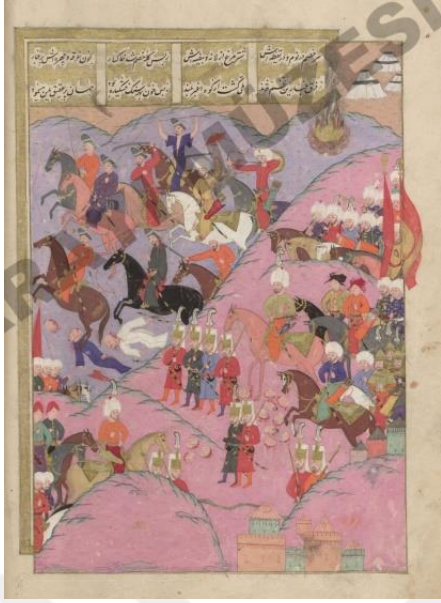
Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kompozisyon yirmi dört adet figür ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta resmin merkezine yerleştirilen beyaz kıyafetli figür bulunmaktadır. Figür kompozisyon içerisine ters bir şekilde ayakları yukarıda olarak kurgulanmıştır. Duruşu sebebiyle diğer figürlerden ayrıştırılmıştır.

İkinci grupta bulunan figürlerin bazıları doğa elemanlarının arkasına yerleştirilmiştir. Bazı figürler deve ve at üzerinde bazı figürler yaya olarak kurgulanmıştır. Figürler kompozisyon içerisine dağınık bir şekilde yerleştirilmiştir.

Üçüncü grupta iki adet kadın figürü bulunmaktadır. Figürlerin bir tanesinin doğa elemanlarının arkasına yerleştirildiği için gövdesinin yarısı gözükmemektedir. Diğer iki figürün çok net olmamakla birlikte sadece yüzleri gözükmemektedir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlak, yanakları dolgun ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir. Yüz ifadeleri genel olarak birbiri ile aynıdır. Gözler hafif yana kayık şekilde bakarken tasvir edilmiştir. Kaşlar koyu renk ile taranmış ve belirgindir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler beyaz, yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun, mavi, sarı, gri ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 19. (TSM. A. 3595)

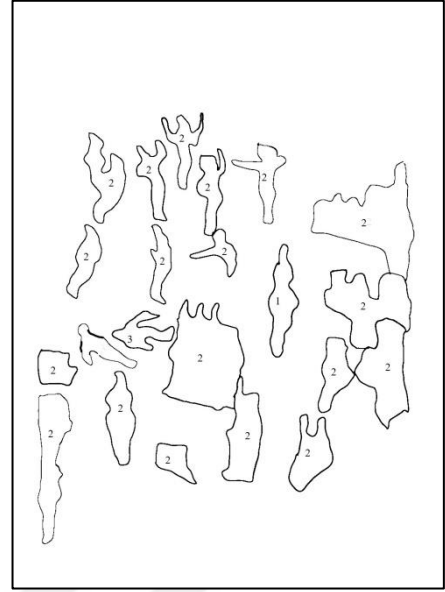
Eserin sayfası:72b

Eserin konusu: Yemen seferi sırasında Serdar Özdemiroğlu Osman Paşa'nın Taaz'da düşmanla savaşıması.

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 26x18,2 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Şekil 19

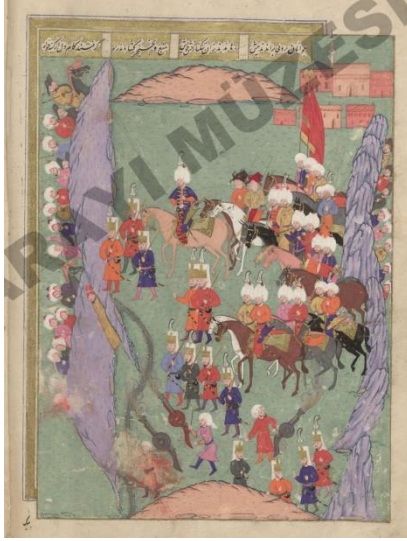
Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kompozisyon elli adet figür, mimari ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan Serdar Özdemiroğlu Osman Paşa at üzerinde tasvir edilmiştir. Diğer figürlere göre daha büyük kurgulanmıştır.

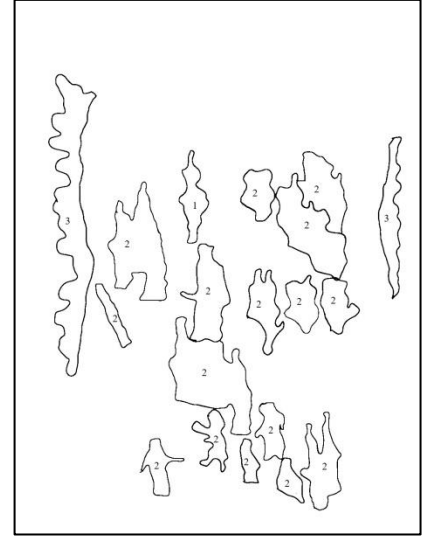
İkinci grupta bulunan figürler at üzerinde ve yaya olarak kurgulanmıştır. Bu gruptaki figürlerin boyutlarında büyük farklılıklar yoktur. Figürlerin boyutları birinci gruba göre daha küçük kurgulanmıştır. Figürler kompozisyon içerisine hareketleri birbirine benzer ve sıralı bir şekilde yerleştirilmiştir. Bazı figürler tepelerin arkasına yerleştirilmiştir.

Üçüncü grupta ölü figürler bulunmaktadır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir. Bazı figürler sakalsız tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı kıyafetler diz altında bitmiştir. Beyaz, mor, yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun, mavi, sarı, gri ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 20. (TSM. A. 3595)

Şekil 20

Eserin sayfası: 75b

Eserin konusu: Serdar Özdemiroğlu Osman Paşa'nın güçlkle Şebeke adlı derebentten geçişi

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 26,5x19,3 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon atmış bir adet figür ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan Serdar Özdemiroğlu Osman Paşa figürü ve atı diğer figürlere göre daha büyük kurgulanarak tasvir edilmiştir.

İkinci grupta bulunan figürler birinci gruba göre daha küçük kurgulanarak tasvir edilmiştir. Figürler kompozisyon içerisine hareketleri birbirine benzer şekilde yerleştirilmiştir. Bazı figürler at üzerinde bazıları yaya olarak tasvir edilmiştir.

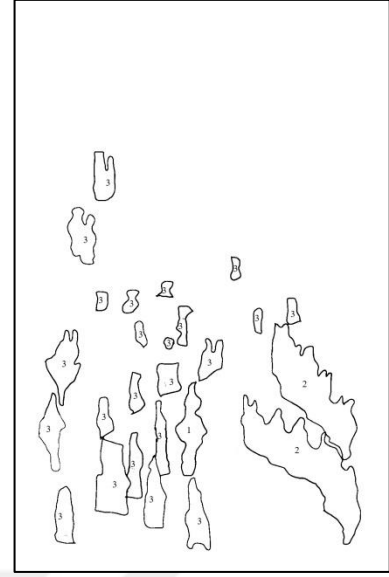
Üçüncü grupta bulunan resmin sağ ve sol kenarında bulunan figürler tepelerin ve kayaların arkasına yerleştirilmiştir. Birinci ve ikinci grubun pozisyonlarının aksine

sağ kenarda bulunan figürler sağa, sol kenarda bulunan figürler sola yaslı olarak tasvir edilmiştir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Bazı figürlerin yüz ve vücutlarında silinmeler olmuştur. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır: Saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı kıyafetler diz altında bitmiştir. Mor, yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun, mavi, sarı, gri, pembe ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 21. (TSM. A. 3595)

Şekil 21

Eserin sayfası: 79a

Eserin konusu: Şam Kalesinin fethi

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 26x18,3 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

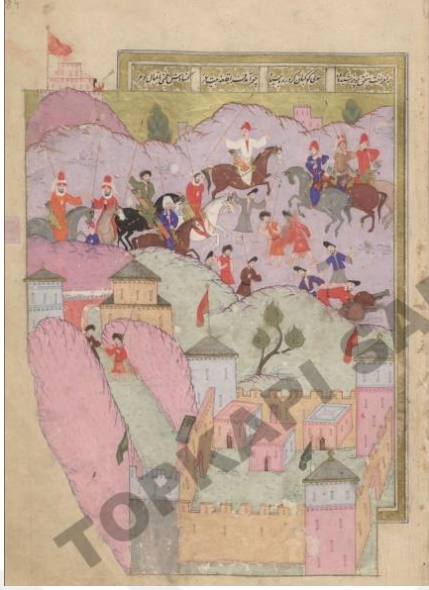
Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon kırk yedi adet figür, mimari ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan figür diğer figürlerden ayrıştırılarak bir espas içerisinde gösterilmiştir.

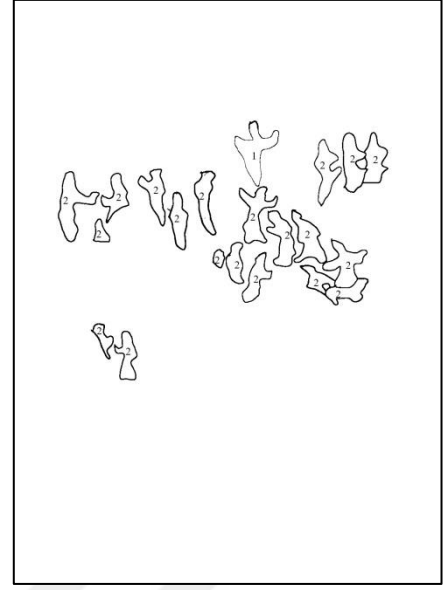
İkinci grupta bulunan figürler birinci grupta bulunan figürün arkasına yerleştirilmiştir. Bu gruptaki figürler birinci gruptan sonra diğer figürlere göre daha ön planda gösterilmiştir. Kompozisyon içerisine hareketleri birbirine benzer ve sıralı bir şekilde yerleştirilmiştir.

Üçüncü grupta bulunan figürlerin bazıları mimari ve doğa elemanlarının arkasına yerleştirilmiş, bazıları ise birinci grupta bulunan figürün ön kısmına yerleştirilmiştir. Bu gruptaki figürler boyut olarak diğer gruplarda bulunan figürlerden daha küçük tasvir edilerek kurgulanmıştır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı kıyafetler diz altında bitmiştir. Yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun, mavi ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 22. (TSM. A. 3595)

Şekil 22

Eserin sayfası: 84a

Eserin konusu: Kevkeban Kalesinin muhasarası ve Serdar'ın hücumu zaptı. "Bu minyatürün karşı sayfası kayıptır" (Çağman, 1973, s.424).

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 28x20,5 cm. (Çağman, 1973).

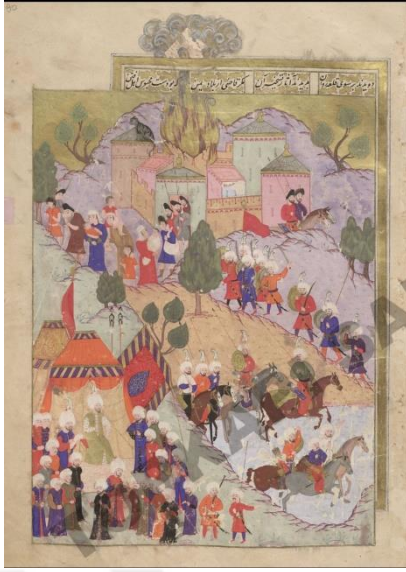
Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde, konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon yirmi bir adet figür mimari ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, iki farklı kategoride iki farklı boyut ile şekillenmiştir.

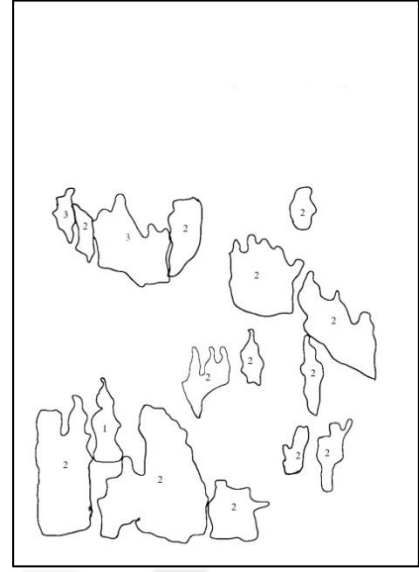
Birinci grupta bulunan figür beyaz kıyafetli at üzerinde bulunan figürdür. Bu figür diğer figürlere göre daha ön plandadır. Boyut olarak diğer figürlerden daha büyüktür.

İkinci grupta bulunan figürler kompozisyon içerisine hareketli bir şekilde yerleştirilmiştir. Bazı figürler at üzerinde bazıları yaya olarak tasvir edilmiştir. Bazı figürler ise tepelerin ve kayaların arkasına yerleştirilmiştir. Figürler boyut olarak birinci grupta bulunan figürden daha küçük kurgulanmıştır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı kıyafetler diz altında bitmiştir. Beyaz, yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 23. (TSM. A. 3595)

Şekil 23

Eserin sayfası: 90a

Eserin konusu: Behram Paşa'nın Habb Kalesini fethi

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 28x19,8 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon atmış adet figür mimari ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan Behram Paşa çadırda otururken tasvir edilmiştir. Boyut olarak diğer figürlere göre daha büyük kurgulanmıştır.

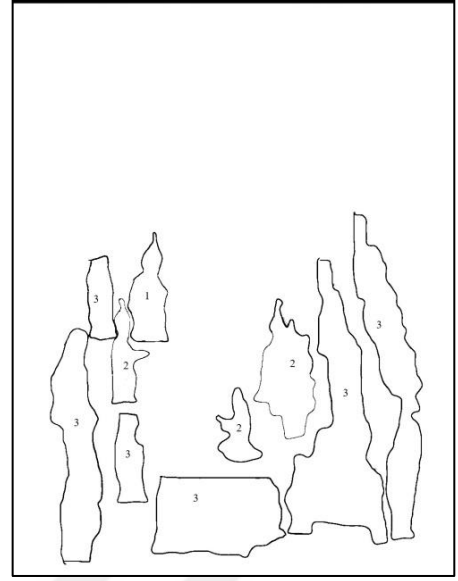
İkinci grupta bulunan figürler kompozisyon içerisine hareketleri benzer şekilde yerleştirilmiştir. Bazı figürler at üzerinde bazıları yaya olarak tasvir edilmiştir. Boyut olarak aralarında büyük farklar yoktur. Birinci gruba göre boyutları daha küçüktür. Bazı figürler kayaların ve tepelerin arkasına yerleştirilmiştir.

Üçüncü grupta kadın ve çocuk figürleri tasvir edilerek kurgulanmıştır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı kıyafetler diz altında bitmiştir. Beyaz, gri, mor, mavi, yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 24. (TSM. A. 3595)

Şekil 24

Eserin sayfası: 91b

Eserin konusu: Yemen Kadısı elçisinin Serdar'ın huzuruna gelerek sulh istemesi

Eserin sanatçısı: Nakkaş Ali

Eserin ölçüsü: 25,2x19,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon kırk iki adet figür, mimari ve doğa elemanlarının düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan Serdar Paşa kompozisyonun sol kenarına otağına oturmuş bir şekilde, boyut olarak diğer figürlerden daha büyük olarak tasvir edilmiştir. Böylelikle hiyerarşik bir düzen sağlanmıştır. Serdar Paşa diğer figürlerden ayrıştırılmış ve böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir.

İkinci grupta Serdar Paşa'nın huzuruna gelen, kompozisyonun ortasında diz çökmüş olarak tasvir edilen yemen kadısı ve Serdar Paşa'nın etrafında toplanmış olan bir meclis bulunmaktadır. Bu gruptaki figürlerin boyutları birbirleriyle yakın ölçüde olup birinci gruptan daha küçüktür. Bazı figürler ayakta, bazı figürler oturmuş olarak

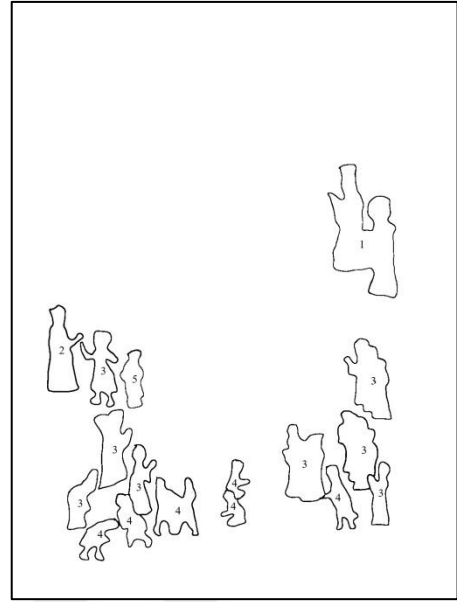
kurgulanmıştır. Bu figür dizisinde figürlerin hareketleri birbirine benzer ve sıralı şekilde kompozisyona yerleştirilmiştir.

Üçüncü grupta bulunan figürler diğer gruplara göre daha arka planda yer alarak, Paşa'nın arkasında bulunan iki adet figür ve kompozisyonun altında bulunan figürler tarafından oluşmaktadır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüz hatları yuvarlaktır. Sakallar çene altında bitmiş ve koyu renk ile taranmıştır. Bazı figürler sakalsız tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürler anatomik olarak zayıf ve incedir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler mor, mavi, yeşil, sarı, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 25. (TSM. A. 3595)

Şekil 25

Eserin sayfası: 95b

Eserin konusu: Kâbe'nin tamiri ve genişletilmesi

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 30,5x19 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon yirmi beş adet figür ve mimari düzeni doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, beş farklı kategoride beş farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan figürler, resmin sağ üst kenarına yerleştirilmiş olan iki adet figürden oluşmaktadır. Bu figürler diğer figürlere göre daha büyük ve ön planda kullanılarak diğer figürlerden ayrıştırılmıştır.

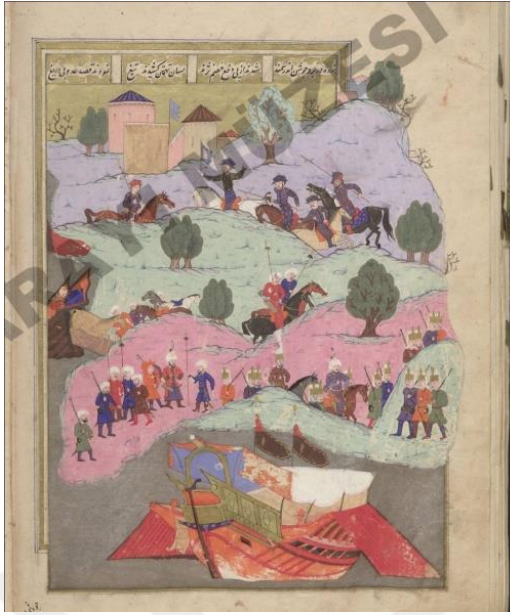
İkinci grupta bulunan figür resmin sol kenarına yerleştirilmiş olan bir adet figürden oluşmaktadır. Bu figür, birinci gruptaki figürlerden daha küçük, kompozisyon içerisinde bulunan diğer figürlerden daha büyük kurgulanmıştır. Figür karşısında bulunan figür ile karşılıklı olarak kompozisyon içerisine yerleştirilmiştir.

Üçüncü grupta bulunan figürler resmin sağ ve sol kenarına yerleştirilmiş olan, yan yana sıralı gruplar halinde bulunan figürlerdir. Bu figürlerin hareketleri birbirine benzer şekildedir. Kompozisyonun sol alt kenarında bulunan kahverengi kıyafetli figür diğer figürlere göre daha yaşlı ve eğik olarak kurgulanmıştır. Bu grupta bulunan figürler boyut olarak diğer grupta bulunan figürlere göre daha küçük tasvir edilmiştir.

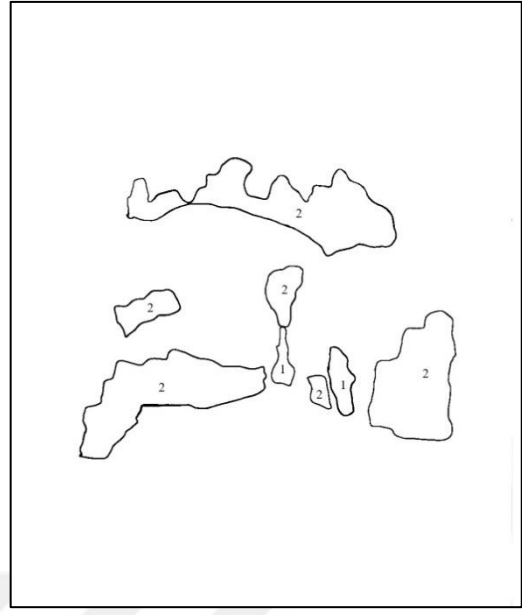
Dördüncü grupta bulunan figürler kompozisyonun en alt kısmına yerleştirilen figürlerdir. Bu figürler diğer gruplarda bulunan figürlere göre daha geri plandadır. Boyut olarak diğer figürlerden daha küçük kurgulanmışlardır. Figürler kompozisyondaki diğer figürlere göre hareketli ve dağınık olarak yerleştirilmiştir.

Beşinci grupta çocuk figürü bulunmaktadır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir. Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler mor, pembe, mavi, yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 26. (TSM. A. 3595)

Şekil 26

Eserin sayfası: 102b

Eserin konusu: Osmanlı Donanmasının Kıbrıs'taki Limasol koyunda demirlemesi ve karaya asker çıkarılışı

Eserin sanatçısı: Nakkaş Osman

Eserin ölçüsü: 26,2x21cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon otuz dört adet figür ve mimari ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, iki farklı kategoride iki farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta at üzerinde bulunan iki adet figür bulunmaktadır. Bu figürler diğer figürlerden ayrıştırılmış ve ön planda kurgulanmıştır.

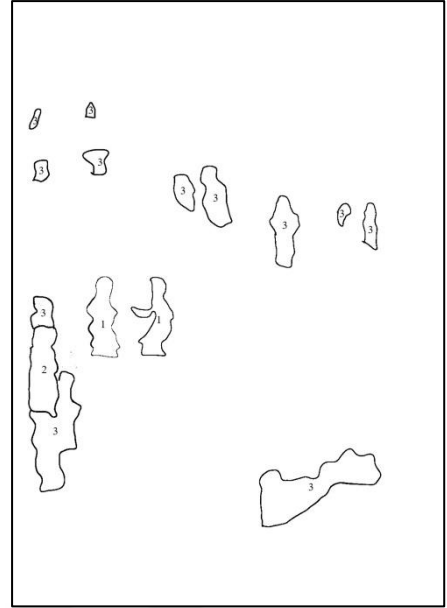
İkinci grupta bulunan figürler kompozisyon içerisinde boyut olarak birbirleriyle yakın büyüklüktedir. Figürler yaya ve at üzerinde kurgulanmıştır. Kompozisyonun alt kısmında bulunan figürler yan yana yatay olarak sıralanmıştır. Hareketleri birbirine benzer şekildedir. Resmin üst kısmında bulunan figürler at üzerinde hareket halindedir. Bazı figürler tepeliklerin arkasına yerleştirilmiştir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlak, yanakları dolgun ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir. Yüz ifadeleri genel olarak birbiri ile aynıdır. Gözler hafif yana kayık şekilde bakarken tasvir edilmiştir. Kaşlar koyu renk ile taranmış ve belirgindir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler mavi, yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 27. (TSM. A. 3595)

Şekil 27

Eserin sayfası: 117a

Eserin konusu: Dalmaçya fütuhâtı sırasında Karadağ sahilindeki Ölgün (Dulciğno) kalesinin fethi

Eserin sanatçısı: Nakkaş Ali

Eserin ölçüsü: 25,5x20,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon yirmi iki adet figür, mimari ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan figürler resmin sol kenarında, çadırın önünde oturur şekilde, karşılıklı olarak yerleştirilen iki adet figürden oluşmaktadır. Bu figürler boyut olarak kompozisyonda bulunan diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir. İki figür kompozisyon içerisinde ön planda bulunmaktadır.

İkinci grupta kompozisyonda bulunan, çadırın sol kenarına yerleştirilmiş olan, iki adet figür bulunmaktadır. Bu figürler yan yana hareketleri birbirine benzer şekilde

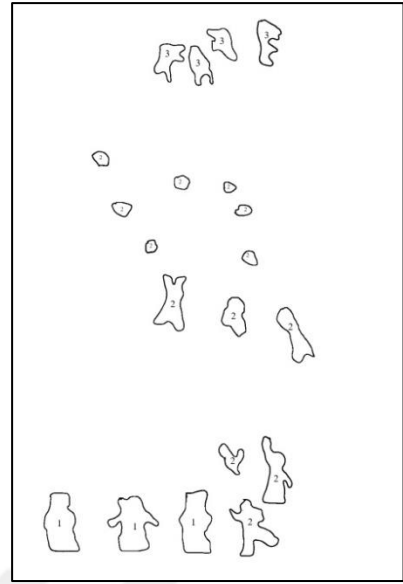
yerleştirilmiştir. Figürlerin boyutları birinci gruba göre küçük diğer figürlere göre büyüktür.

Üçüncü grupta bulunan figürler boyut olarak diğer gruplardan daha küçük ve geri plandadır. Bu figürlerden bazıları doğa elemanlarının ve mimari yapıların arkasına yerleştirilmiştir. Resmin sağ kenarına yerleştirilen figürler tekne içerisine yerleştirilmiştir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüz hatları yuvarlaktır. Sakallar çene altında bitmiş ve koyu renk ile taranmıştır. Bazı figürler sakalsız tasvir edilerek kurgulanmıştır. Figürler anatomik olarak zayıf ve incedir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler beyaz, mavi, yeşil, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 28. (TSM. A. 3595)

Şekil 28

Eserin sayfası: 119a

Eserin konusu: Kıbrıs'ta Magosa kalesinin muhasarası

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 31,5x19 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon yirmi üç adet figür, mimari ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan figürler resmin alt kısmında bulunan figürlerdir. Bu figürlerin boyutları ve hareketleri benzerlik göstermektedir.

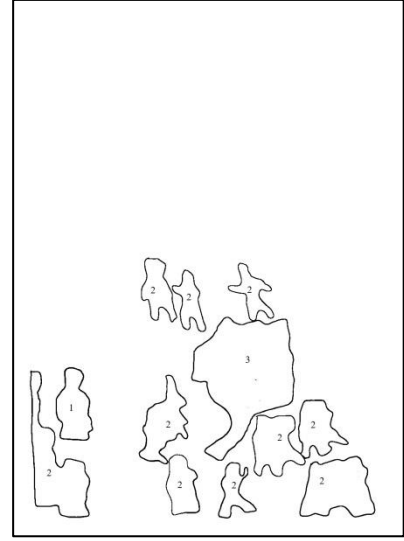
İkinci grupta bulunan figürler boyut olarak birbirine yakın büyüklükte dirler. Kompozisyon içerisindeki bazı figürlerin duruşu ters bir şekildedir. Resmin üst kısmında bulunan figürler mimari yapıların arkasına yerleştirilmiştir.

Üçüncü grupta bulunan figürler kompozisyonun dışına yerleştirilmiş olan figürlerdir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı kıyafetler diz altında bitmiştir. Beyaz, sarı, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 29. (TSM. A. 3595)

Şekil 29

Eserin sayfası: 122a

Eserin konusu: Magosa kalesindeki Türk esirlerinin anlaşılmaya rağmen Venedikliler tarafından öldürülmesi üzerine, Mustafa Paşa'nın kumandan Bragadino'nun gözü önünde Venedikli kumandanlardan bir kısmını öldürtmesi

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 22,5x20,2 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

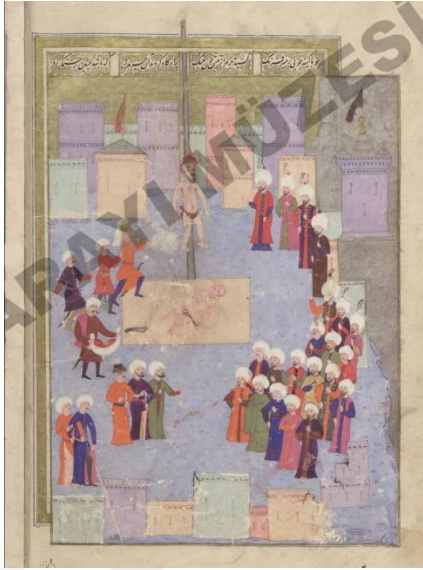
Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda, tasvir edilmiştir. Kompozisyon otuz adet figür, mimari ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta kompozisyonun sol kenarında, çadırda oturan figür bulunmaktadır. Bu figür diğer figürlere göre büyük ve ön plandadır.

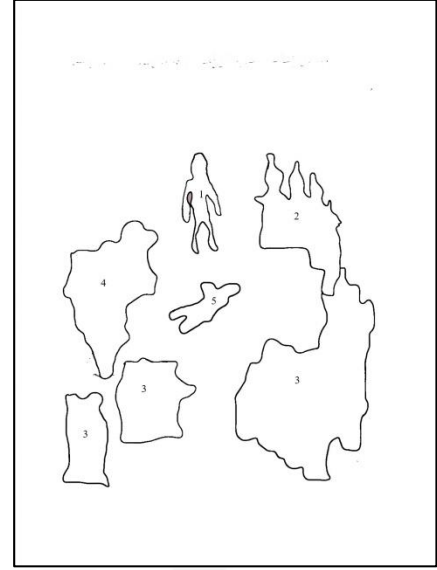
İkinci grupta bulunan figürlerin bazıları sıralı ve hareketleri birbirine benzer şekildedir. Diğer figürler ise hareket halinde ve kompozisyona dağınık yerleştirilmiştir. Bu gruptaki figürlerin boyutları birinci gruptan daha küçük kurgulanmıştır.

Üçüncü grupta bulunan figürler ölü figürleridir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı kıyafetler diz altında bitmiştir. Beyaz, pembe, mavi, sarı, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 30. (TSM. A. 3595)

Şekil 30

Eserin sayfası: 125b

Eserin konusu: Magosa kalesinde Bragadino'nun işkenceden sonra derisinin yüzülmesi

Eserin sanatçısı: Nakkaş Osman

Eserin ölçüsü: 25x18 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon otuz iki adet figür, mimari ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, beş farklı kategoride beş farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan figür kompozisyonun merkezine alınarak ön planda gösterilmiştir. Figür direğe asılı olarak tasvir edilmiştir. Figürün kafası vücuduna göre daha büyük kurgulanmıştır.

İkinci grupta bulunan figürler kompozisyonun sağ üst kenarına yerleştirilen dört adet figürden oluşmaktadır. Bu figürler sağ altta ve kompozisyonun sol tarafında bulunan figürlerden ayrıştırmıştır.

Üçüncü grupta bulunan figürler resmin sağ alt ve sol alt kısmında yer alan figürlerdir. Bu figürler sıralı ve hareketleri birbirine benzer şekildedir.

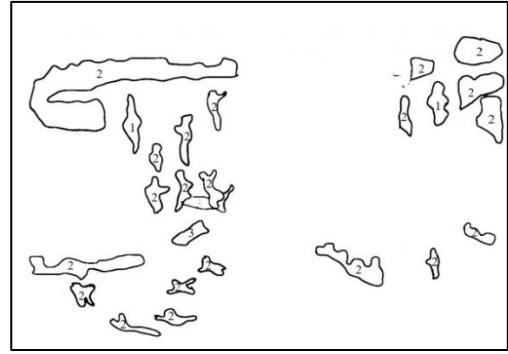
Dördüncü grupta bulunan figürler resmin sol üst kısmında bulunan figürlerdir. Bu figürler kompozisyonda bulunan diğer figürlere göre daha hareketlidir.

Beşinci grupta bulunan ölü figür bulunmaktadır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlak, yanakları dolgun ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir. Yüz ifadeleri genel olarak birbiri ile aynıdır. Gözler hafif yana kayık şekilde bakarken tasvir edilmiştir. Kaşlar koyu renk ile taranmış ve belirgindir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler yeşil, beyaz, pembe, mavi, sarı, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 31. (TSM. A. 3595)

Şekil 31

Eserin sayfası: 130b-131a

Eserin konusu: Hüseyin Paşa'nın Anavarna (Navarin) savaşı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 27x18,27x18 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

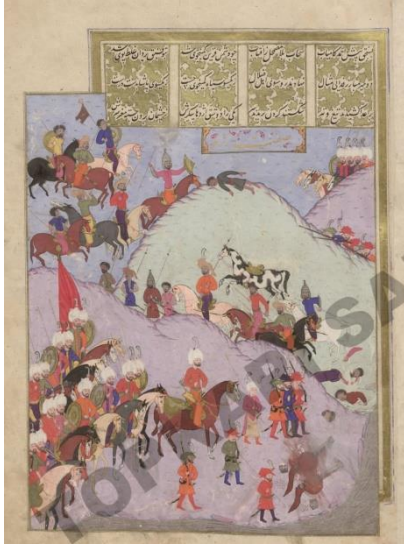
130b ve 131a sayfasında bulunan resimler, dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanmıştır. Konu dış mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kompozisyon doksan adet figür, mimari ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonlarda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta, birinci ve ikinci resimde bulunan at üzerindeki figürler bulunmaktadır. Bu figürler diğer figürlerden ayrıştırılmış ve boyut olarak diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir.

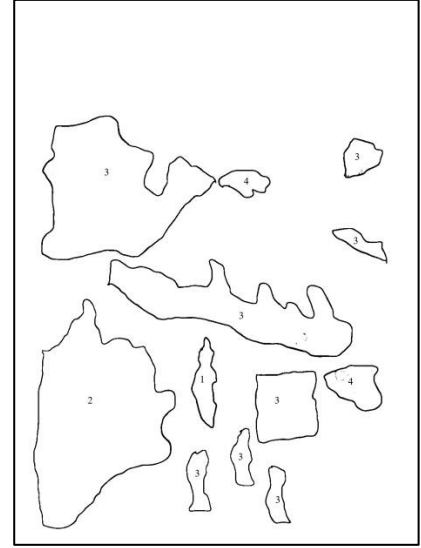
İkinci grupta bulunan figürler, iki resimde de kompozisyonun üst kısımlarına yerleştirilmiş ve birinci grupta bulunan figürlerin arkasına yan yana sıralı bir şekilde koyulmuştur. Kompozisyonun orta ve alt kısımlarında bulunan figürler ise kompozisyonun üst kısmına göre daha dağınık ve hareketli bir şekilde yerleştirilmiştir. Bu figürler birinci gruba göre daha arka planda ve boyut olarak küçük kurgulanmıştır.

Üçüncü grupta bulunan figürler ise ölü figürleridir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler yeşil, beyaz, pembe, mavi, sarı, kırmızı, turuncu, eflatun ve kahverengi gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 32. (TSM. A. 3595)

Şekil 32

Eserin sayfası: 138a

Eserin konusu: Ahmet Paşa'nın Mazake'de haberleşme savaşı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 24x19 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon kırk yedi adet figür ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, dört farklı kategoride dört farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta bulunan figür, at üzerinde tasvir edilmiştir. Bu figür diğer figürlerden ayrıştırmış ve merkeze alınmıştır. Böylelikle kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir. Boyut olarak figür kompozisyondaki diğer figürlerden daha büyük kurgulanmıştır.

İkinci grupta bulunan figürler birinci grupta bulunan figürün arkasına yerleştirilen figürlerdir. Bu figürler yan yana sıralı bir şekilde kompozisyon içerisine yerleştirilmiştir. Kompozisyon içerisinde, birinci gruptaki figürden sonra boyut olarak diğer figürlerden daha büyüktür.

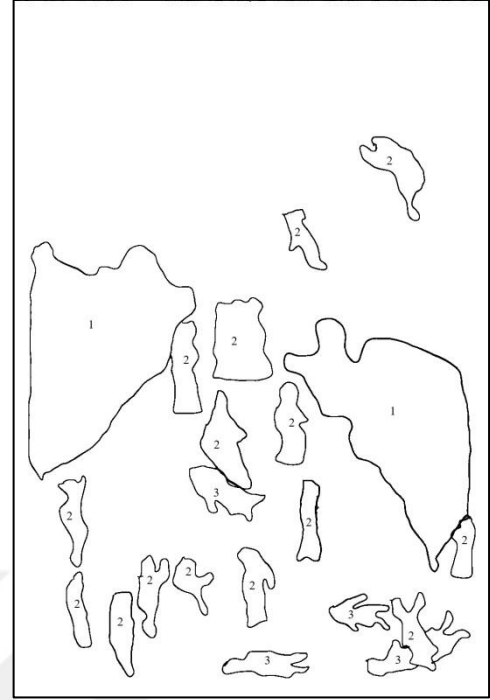
Üçüncü grupta bulunan figürler iki gruba göre daha arka plandadır. Bazı figürlerin ten rengi farklı renktedir. İkinci gruba göre daha hareketli ve dağınık yerleştirilmiştir. Bazı figürler doğa elemanlarının arkasına yerleştirildiği için gövdelerinin yarısı gözükmemektedir.

Dördüncü grupta bulunan figürler ölü figürleridir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmiştir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı kıyafetler diz altında bitmiştir. Yeşil, pembe, mavi, sarı, kırmızı, turuncu ve eflatun gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 33. (TSM. A. 3595)

Şekil 33

Eserin sayfası: 143a

Eserin konusu: Siyavuş paşa kumandasındaki Osmanlı Ordusu Boğdan seferindeyken, Boğdan Voyvodası Yuvan'ın (Loan) isyan etmesi üzerine başının kesilmesi

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 23,8x18,8 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon elli bir adet figür ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta kompozisyonun sol ve sağ kısmında at üzerinde bulunan figürler bulunmaktadır. Bu figürler boyut olarak diğer figürlerden ayrıştırılmıştır.

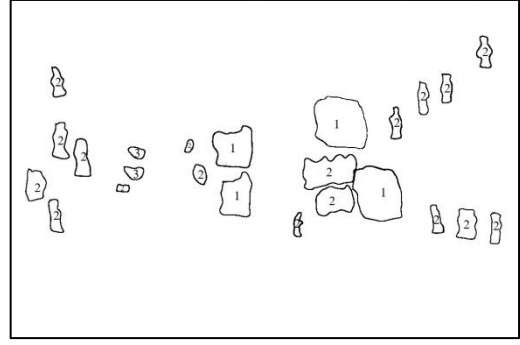
İkinci grupta bulunan figürler boyut olarak birbirlerine yakın boyuttadırlar. Genel olarak yan yana sıralı ve hareketleri birbirine benzerdir. Resmin alt kısmında bulunan figürler resmin üst kısmına göre daha hareketli bir şekildedir.

Üçüncü grupta bulunan figürler ölü figürleridir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı kıyafetler diz altında bitmiştir. Yeşil, pembe, mavi, sarı, kırmızı, turuncu, kahverengi ve eflatun gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 34. (TSM. A. 3595)

Şekil 34

Eserin sayfası: 147b-148a

Eserin konusu: Tunus'da Halkulva'ad Küçük Bastion kalesinin zaptı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 26,7x19,5 - 27x19,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

147b ve 148a sayfasında bulunan resimler, dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanmıştır. Konu dış mekânda tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kompozisyonlar doksan iki adet figür, mimari ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonlarda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta her iki resimde de figürlerin boyutları birbirlerine yakın boyuttur. Figürlerin hareketleri birbirine benzer ve bazı figürler yan yana sıralı gruplar halinde kurgulanmıştır.

İkinci grupta bulunan figürler kompozisyon içerisine dağınık yerleştirilmiştir.

Üçüncü grupta ölü figürler bulunmaktadır.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış,

şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı figürlerin kıyafetleri diz altında bitmiştir. Yeşil, pembe, mavi, sarı, kırmızı, turuncu, kahverengi ve eflatun gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 35. (TSM. A. 3595)

Eserin sayfası: 150a

Eserin konusu: Büyük Bastion kalesinin zaptı

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (İkinci bilinmeyen sanatçı)

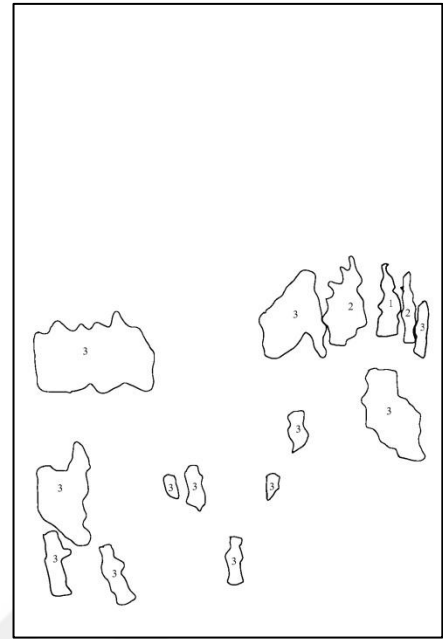
Eserin ölçüsü: 28,5x19,5 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon otuz altı adet figür, mimari ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta kompozisyonun sağ üst kısmında oturan figür bulunmaktadır. Bu figür diğer figürlerden ayrııştırılmıştır, böylece kavramsal önceliğin merkezi belirlenmiştir. Boyut olarak figür diğer figürlerden daha büyük kurgulanmıştır.

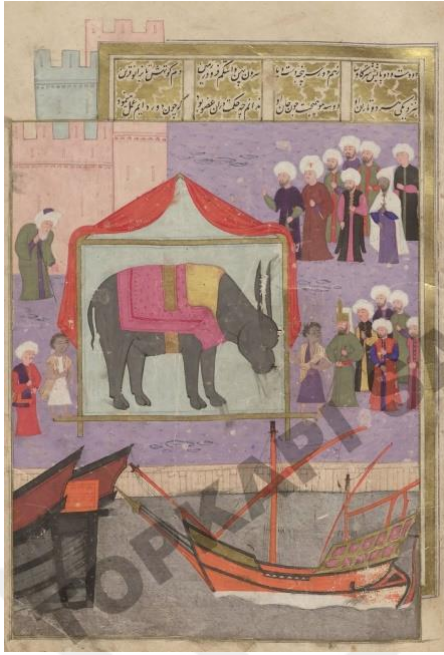
İkinci grupta bulunan figürler birinci grupta bulunan figürün etrafında oturan figürlerdir. Bu figürler politik açıdan diğer figürlerden ayrııştırılmış ve merkezde ki figüre yakın kurgulanmıştır. Figürlerin hareketleri birbirine benzer şekildedir.

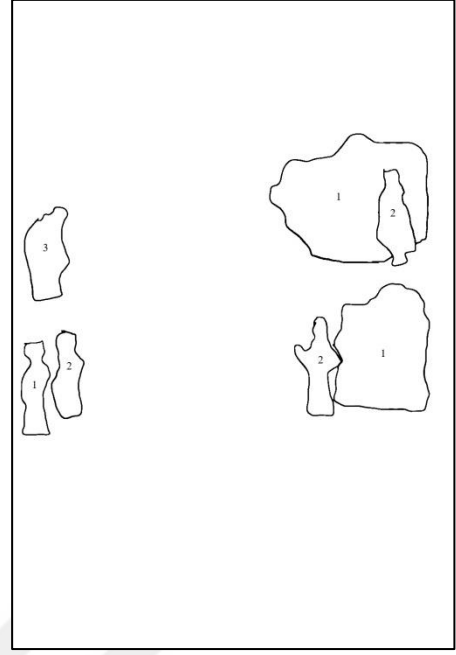
Şekil 35

Üçüncü grupta bulunan figürler kompozisyon içerisine yerleştirilen diğer figürlerden oluşmaktadır. Bu figürler boyut olarak birbirine yakın boyuttadır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir. Bazı figürler sakalsız tasvir edilmiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları çizilmiş ve boyun kısımları gözle görülür şekilde belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Bazı figürlerin kıyafetleri diz altında bitmiştir. Beyaz, yeşil, mavi, kırmızı, turuncu, kahverengi ve eflatun gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

Resim 36. (TSM. A. 3595)

Şekil 36

Eserin sayfası: 152a

Eserin konusu: Habeş Meliki Vezirinin kardeşi tarafından getirilen bir gergedanın Üsküdar'a indirildikten sonra sahilde kurulan bir tahterevan içinde teşhiri

Eserin sanatçısı: Bilinmiyor (Birinci bilinmeyen sanatçı)

Eserin ölçüsü: 29x19,3 cm. (Çağman, 1973).

Eserin bulunduğu yer: TSM. A. 3595

Dikey gelişen dikdörtgen form içinde tasarlanan resimde konu dış mekânda tasvir edilmiştir. Kompozisyon on sekiz adet figür, mimari ve doğa elemanlarının doğrultusunda kurgulanmıştır. Kompozisyonda figürler ön planda gösterilmiştir. Figür düzeni, üç farklı kategoride üç farklı boyut ile şekillenmiştir.

Birinci grupta kompozisyonun sağ üst kenarında, gergedanın önünde ve arkasında yer alan figürler bulunmaktadır. Bu figürler kompozisyon içerisinde ki diğer figürlerden daha büyük boyuttadırlar. Figürlerin hareketleri aynı ve yan yana sıralı şekildedirler.

İkinci grupta bulunan üç adet figürün ten rengi diğer figürlerden farklıdır.

Üçüncü grupta bulunan figür yaşlı bir insan figürüdür.

Figür tipleri, anatomik özellikleri, kıyafetleri ve renkleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin saray içindeki görevlerine göre kavukların biçimi ve boyutları çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır. Kıyafetler beyaz, yeşil, kırmızı, turuncu, sarı, pembe, kahverengi ve eflatun gibi renklerle boyanarak tasvir edilmiştir.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Şehname-i Selim Han Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed kitaplığında (3595) kayıtlı bir şehnamedir. Bu esere, Sultan II. Selim' in cülusundan ölümüne kadar geçen olaylar (1566-1574) konu olmuştur. El yazmasının yazarı Seyyid Lokman'dır. Farsça ve manzum olarak yazıldığı bilinmektedir (Çağman, 1973).

Şehname-i Selim Han el yazmasında yer alan minyatürlerdeki figürler incelendiğinde dört farklı üslup görülmektedir. Şehname de ismi geçen iki sanatçı Nakkaş Osman ve Nakkaş Ali'dir (Çağman, 1973). Bu iki sanatçının yanı sıra ismi belli olmayan iki sanatçı daha bulunmaktadır. Sanatçıların üslup özellikleri ise şu şekildedir: Nakkaş Osman'a ait olan minyatürler; s.9a (resim.1) ,s.48b (resim.14), s.53b-54a (resim.15), s.68a (resim.18), s.102b (resim.26), ve s.125b (resim.30)'da bulunan minyatürlerdir. Bu minyatürlerde bulunan figürlerin genel özelliklerine bakıldığında figürlerin yüzleri yuvarlak, yanakları dolgun ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir. Yüz ifadeleri genel olarak birbiri ile aynıdır. Gözler hafif yana kayık şekilde bakarken tasvir edilmiştir. Kaşlar koyu renk ile taranmış ve belirgindir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Duruşlar ve hareketler genel olarak aynıdır. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır.

Nakkaş Ali'ye ait olan minyatürler; s.41b-42a (resim.11), s.43a (resim.12), s.45b (resim.13), s.65a (resim.17), s.91b (resim.24) ve s.117a (resim.27)'de bulunan minyatürlerdir. Bu minyatürlerde bulunan figürlerin genel özellikleri ise şu şekildedir: Figürlerin yüz hatları yuvarlaktır. Sakallar çene altında bitmiş ve koyu renk ile taranmıştır. Figürler zayıf ve ince yapıdadır. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin kavuklarının formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Çoğu minyatürlerinde savaş konularını işlemiştir. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır.

Birinci bilinmeyen sanatçıya ait olan minyatürler; s.13a (resim.2), resim.3 (sayfa numarası bilinmiyor), s.27a (resim.4), resim.5 (sayfa numarası bilinmiyor), s.28a (resim.6), s.29a (resim.7), s.29b (resim.8), s.30a (resim.9), s.30a (resim.10), s.59b (resim.16) ve s.152a (resim.36)'da bulunan minyatürlerdir. Bu minyatürlerde bulunan figürlerin genel özellikleri ise şu şekildedir: Figürlerin yüzleri yuvarlaktır ve yüz hatları belirgin değildir. Sakallar kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir ve koyu renk ile taranmıştır. Bıyıklar dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Kompozisyonda merkeze bir figür alınmış ve diğer figürler bu figürün etrafında toplanmışlardır. Genel olarak figürlerin hareketleri birbiri ile benzer şekildedir. El ve ayak anatomileri detaylı çizilmemiştir. Figürlerin kavukları beyaz renkte ve yuvarlak formda tasvir edilmiştir. Kavuklar boyut olarak çeşitlilik göstermektedir. Figürlerin kıyafetleri, iki kat ve tek kat olarak tasvir edilmiştir.

İkinci bilinmeyen sanatçıya ait olan minyatürler: s.72b (resim.19), s.75b (resim.20), s.79a (resim.21), s.84a (resim.22), s.90a (resim.23), s.95b (resim.25), s.119a (resim.28), s.122a (resim.29), s.130b-131a (resim.31), s.138a (resim.32), s.143a (resim.33), s.147b-148a (resim.34) ve s.152a (resim.35)'de bulunan minyatürlerdir. Bu minyatürlerde bulunan figürlerin genel özellikleri ise şu şekildedir: Figürler kompozisyon içerisine küçük boyutlarda yerleştirilmişlerdir. Yüz hatları yuvarlak, gözler hafif yana kayık şekilde, kaşlar kısa ve bazı figürlerin elmacık kemikleri belirgin şekilde tasarlanmıştır. Sakallar ise koyu renk ile taranmış, şekil olarak kulak yanından başlayıp çene altında tamamlanmış olup yanaklarda çok fazla sakal detayı gözükmemektedir. Bıyıklar ise dudak kenarından çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin bel kıvrımları belirtilmiştir. El ve ayak anatomileri detaylı olarak çizilmemiştir. Kavuklar açık renkli ve yuvarlak formda belirtilmiştir. Kavukların formunda ve boyutlarında farklılıklar vardır. Figürlerin kıyafetleri, tek kat ve çift kat olarak iki grupta tasvir edilerek kurgulanmıştır.

Dört sanatçının da üslup özelliklerine baktığımızda benzerlikler ve farklılıklar görülmektedir. Figürlerin yüzlerine baktığımızda genel olarak dört sanatçıda yüz hatlarını yuvarlak çizmiştir ve açık renklere boyamıştır. Sakalların formuna ve rengine baktığımızda sanatçıların üsluplarındaki farklılıklar görülmektedir. Nakkaş Osman sakalları kulak yanından başlatmış ve çene altında bitirmiştir. Koyu renkler

ile taramıştır. Nakkaş Ali'ye baktığımızda sakal formu yine kulak yanından başlayıp çene altında bitmiştir. Fakat Nakkaş Osman'a göre sakal rengi daha koyu ve çizgiler daha serttir. Birinci bilinmeyen sanatçıda da sakal formu Nakkaş Osman'a benzer şekildedir. İkinci bilinmeyen sanatçı ise sakalları kulak yanından başlatıp çene altında tamamlamıştır ancak diğer sanatçılardan farklı olarak yanaklara çok fazla sakal detayı girmemiştir. Bıyıklar dört sanatçıda da genel olarak dudak kenarından başlayıp çeneye kadar uzatılmıştır. Figürlerin yüz hatları detaylı bir şekilde gösterilmemiştir, ikinci bilinmeyen sanatçının bazı figürlerinde elmacık kemikleri belirtilmiştir. Figürlerin genel anatomilerine baktığımızda Nakkaş Osman ve Birinci bilinmeyen sanatçı figürleri orta boylu ve vücut hatları belirsizdir. Nakkaş Ali figürleri zayıf ve ince yapılıdır. İkinci bilinmeyen sanatçı figürleri ise zayıf ve bel kıvrımları belirtilmiş figürlerdir. Nakkaş Osman ve birinci bilinmeyen sanatçı kompozisyon içerisine figürleri ön planda yerleştirmişlerdir. Nakkaş Ali ve ikinci bilinmeyen sanatçı genel olarak savaş konuları işlemiştir ve kompozisyona çok sayıda küçük boyutta figürler yerleştirmişlerdir. Dört sanatçıda el ve ayak anatomileri detaylı çizmemişlerdir. Kıyafetler tek kat ve çift kat olarak tasarlanmıştır. Dört üslupta da kırmızı turuncu ve eflatun renkleri yoğunlukla kullanılmıştır.

Birinci bilinmeyen sanatçı üslup özellikleri bakımından Nakkaş Osman ile benzerlik göstermektedir. Bu sanatçı Nakkaş Osman atölyesinde çalışan bir sanatçı olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. İkinci bilinmeyen sanatçı ise üslup özellikleri bakımından Nakkaş Ali ile benzerlik göstermektedir.

Şehname-i Selim Han el yazması içerisinde bulunan 44 minyatürden 39 tanesi figürler ile tasvir edilmiştir. İçerisinde figür bulunan minyatürler incelendiğinde üslup farklılıklarının ayrımları yapılmıştır. Figür tipleri, vücut anatomileri, yüz hatları, saç ve sakal tarama şekilleri, figür boyutları ve kıyafet detayları açısından farklı oldukları belirlenmiştir. Bu bağlamda dört farklı sanatçı üslubu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Adıyeke, Ç. (2006). *Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 486 numaralı Firdevsî Şehnâmesi minyatürleri*, [Yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Bağcı, S. Çağman, F. Renda, G. ve Tanındı, Z. (2006). *Osmanlı resim sanatı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Binark, İ. (1978). Türklerde resim ve minyatür sanatı. *Vakıflar Dergisi*, 12, 271-289. <https://hdl.handle.net/11352/1226>
- Çağman, F. (1973). Şehnâme-i Selim Han ve minyatürleri. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 5, 411-442. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusty/issue/34603/382156>
- Demiralp, M. (2013). *Figür yorumlamaları*. [Yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- İnal, G. (1976). *Türk minyatür sanatı*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Kazan, H. (2010). Farklı açıdan bir bakışla Şehnameci Seyyid Lokman'ın saray için hazırladığı eserler. *Osmanlı Araştırmaları*, 35(35), 117-136. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/oa/issue/10943/130813>
- Konak, R. (2015). Minyatür sanatı bağlamında minyatür ve nakış kelimelerinin anlamına ilişkin bilgiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 227-238. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisobil/issue/2838/38756>
- Konak, R. (2015). Ömür Koç minyatürlerinde osmanlı minyatür sanatı geleneğinin izleri ve yenilik arayışları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 37, 291-314. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3011>
- Konak, R. (2007). *Nakkaş Osman minyatürlerin de kompozisyon düzeni ve sanatsal üretimler*. [Sanatta yeterlilik tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kültürel, Z. (1988-2013). *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (27). Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/38/C38024157.pdf>
- Kütükoğlu, B. (1988-2013). *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (27). Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/27/C27008826.pdf>
- Mahir, B. (2012). *Osmanlı minyatür sanatı*. Kabalcı Yayınları.
- Sezen, M. ve Tanyeli, U. (1994). *Sanat kavram ve terimler sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Şişman, B. ve Kuzubaş, M. (2017). *Şehname'nin Türk kültür ve edebiyatına etkileri*. Ötüken Neşriyat Yayınevi.

Tanırdı, Z. (1996). *Türk minyatür sanatı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Türk Dil Kurumu (t.y.). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. 25 Kasım 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.

Woodhead, C. (1988-2013). *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (38). Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/38/C38012617.pdf>

